

ORTAÖĞRETİM TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KONUŞMA EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ferah Burgul ADIGÜZEL*

ÖZ

Bu çalışmanın amacı 1924-2018 yılları arasında uygulanan ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programlarının konuşma eğitimi açısından incelenmesidir. Araştırmada incelenen öğretim programlarında konuşma eğitimine verilen yer eğitim programlarının temel öğeleri olan amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci (yöntem-teknik) ve ölçme değerlendirme öğeleri açısından karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışma olup araştırma verilerine nitel veri toplama yöntemlerinden doküman analizi aracılığıyla ulaşılmıştır. İncelenen veriler 1924-2019 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programlarıdır. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Veriler; amaç, içerik, yöntem-teknik ve ölçme- değerlendirme temaları altından sunulmuştur. Programlar değerlendirildiğinde konuşma eğitime ilişkin amacın tüm programlarda neredeyse aynı ifadelerle dile getirildiği belirlenmiştir. Konuşma eğitimi içeriğinin 1957 programında işlevsel bir açıdan ele alındığı, 1998 programında kapsamlı; sosyolojik ve psikolojik unsurları ile bir bütün olarak ele alındığı, 2015 ve 2018 programlarında ise tüm öğrenme alanları ile eşzamanlı ve uygulama odaklı ele alındığı belirlenmiştir. Yöntem ve teknik açısından öğretim programlarında genel ifadeler kullanıldığı, bu konuda en kapsamlı önerilerin 2005 programında yapıldığı ancak 2015 ve 2018 programlarında yöntem teknik önerileri yapılmaksızın etkileşimli çalışmalarla verilerek öğrenci merkezli uygulamalara yer verildiği saptanmıştır. Ölçme ve değerlendirme, sadece konuşma eğitimi açısından değil Türk dili ve edebiyatı öğretimi kapsamındaki tüm dil becerileri açısından en ihmal edilen öge olduğu belirlenmiştir. Konuşma eğitime ilişkin içerik açısından en ayrıntılı programın 1992 programı olduğu, tüm öğeler açısından en zayıf programın 1976 programı olduğu, diğer dil becerileri ile birlikte ve uygulama odaklı planlanan 2018 programının konuşma eğitimi açısından çağın ihtiyaçları doğrultusunda hazırlandığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk dili ve edebiyatı öğretimi, konuşma eğitimi, öğretim programı

INVESTIGATION OF SECONDARY EDUCATION TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE COURSE CURRICULA WITH REGARD TO SPEAKING EDUCATION

ABSTRACT

This study aims at investigating the secondary education Turkish language and literature course curricula implemented between 1924 and 2018 with regard to speaking education. The place given to speaking education in the investigated curricula was evaluated by comparison of elements of curricula such as “aims, content, learning-teaching process (method-technique), and assessment and evaluation. The study is a descriptive research and the data of the study were obtained using the document analysis as one of the qualitative data collection methods. The data used in the study were comprised of the Turkish language and literature course curricula implemented by the Ministry of National Education between 1924 and 2019. The descriptive analysis was conducted in the analysis of the data. The data were presented under aim, content, method-technique, and assessment and evaluation themes. When the curricula were evaluated, it was found that the aim regarding the speaking education was stated with almost the same expressions in all curricula. It was also found that speaking education was considered from a functional perspective in the 1957 curriculum; comprehensively as a whole with its sociological and psychological aspects in the 1998 curriculum; as synchronous with other learning fields and from an exercise point of view in the 2015 and 2018 curricula. It was revealed that general expressions were used in the curricula with regard to method and technique, and the most extensive recommendations were done in the 2005 curriculum but 2015 and 2018 curricula included student-oriented exercises via interactive practices without making any recommendations about method and technique. It was found that assessment and evaluation is the most neglected element not only for speaking education but also for other language skills under Turkish language and literature education. It was revealed that the 1992 curriculum was the most comprehensive one with regard to content, and the 1976 curriculum was the weakest one with regard to all elements, and the 2018 curriculum, which was planned in coordination with other language skills and from an exercise point of view, had been organized in line with the requirements of the time with regard to speaking education.

Keywords: Turkish language and literature teaching, speaking education, curriculum

* Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk dili ve Edebiyatı Eğitimi, fburgul@gmail.com

GİRİŞ

Konuşma, sözlü anlatımın temel unsuru, kişiler arası iletişimin en sık kullanılan ögesi ve insanı diğer canlılardan ayıran önemli bir dil becerisidir. Konuşma eğitimi, bireyin her türlü olay, düşünce, durum, tasarı ve duyguyu dilin kurallarına uygun, açık ve net bir şekilde, belli bir plan içerisinde sözlü olarak aktarması için aldığı eğitimidir.

Bireylerin eğitimleri sırasında her türlü öğrenmeyi gerçekleştirebilmeleri, büyük ölçüde konuşma becerilerini etkili kullanmalarına bağlıdır. Sözlü anlatım becerisi gelişmiş bir öğrenci, soru soran, düşünen, düşündüren ve etkin olan öğrencidir (Kavcar vd., 2004). Zorunlu eğitim sonucunda bu becerilere sahip olan birey, ülkesindeki gündemi takip edebilecek, medyadaki olayları izleyerek yorumlayabilecek ve kendi duygu ve düşüncelerini anlatabilecek düzeyde konuşma seviyesiyle toplumun bilinçli bir ferdi hâline gelebilecektir. Dolayısıyla geleceğin bilinçli, ülkesinin gündeminden haberdar, yaşananlara duyarlı, kendini doğru ifade edebilen, eleştirel düşünebilen ve problem çözme yeteneğine sahip vatandaşı olacaktır. Ayrıca söz konusu bireyler geleceğin toplumunu oluşturacaktır. Dolayısıyla konuşma becerisi, birey için olduğu kadar toplum için de son derecede önemlidir. Bunun için de dil ve iletişim becerilerini kullanabilen, kendini ifade edebilen bireylerin yetiştirilmesi önemlidir. Konuşma becerisi iletişim sürecinin temelini oluşturan bir beceridir. Bu nedenle bu eğitimin ilköğretim kademesinden itibaren kazandırılması amaçlanır. İlköğretim öğrencilerinin konuşma becerileri hakkında yapılan bazı çalışmalar uygulamada çeşitli sorunların olduğunu (Çağmalar ve İflazoğlu, 2002; Sargın, 2006; Arhan, 2007; Sağlam, 2010), dolayısıyla öğrencilerin yetersiz sözlü anlatım becerileri ile ortaöğretime başladıklarını göstermektedir. Konuşma eğitiminin ilköğretimden sonra ortaöğretimdeki devamı niteliğindeki ders Türk dili ve edebiyatı dersidir. Ancak bu derslerin verildiği ortaöğretim öğrencilerinin anlatım becerilerinin gelişmelerini belirlemeye çalışan araştırmalar da bu becerilerin istenen düzeye ulaşmadığını göstermektedir (Ercilasun, 1999: 31; Karahan, 1999: 55). Babacan (2003)'a göre, öğrenciler ortaöğretim kademesinde temel bilgileri alamamaktadırlar. Bu nedenle işe önce ortaöğretim kurumlarından başlanmalıdır. Bu noktada en büyük görev, Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerine ve öğretim programlarına düşmektedir. Öğretmenin görevi, ilk olarak ilköğretimden istenilen düzeyde konuşma becerisine ulaşmadan mezun olan bireylerin eksiklerini tamamlamak, ardından öğretim programında belirtilen amaçları yerine getirmek üzere planlanan kazanımları öğrenciyeye kazandırmaktır.

Modern dünya yapılanması içinde bilgi, bilim dalı ve mesleklerin bile değişimden geçtiği bu yüzyılda, ders programlarının da bireyin beklentilerine ve amaçlarına yanıt verebilmesi, toplum ve dünya koşullarının gerisinde kalmaması büyük önem taşımaktadır (Büyükkantarcioglu, 2005). Ortaöğretimden mezun olan öğrencilerin konuşma becerisi açısından çağın ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikteki kazanımlarla mezun olmadığı görülmekte ancak bu bakış açısıyla öğretim programları değerlendirilmemektedir. Yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda, Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programlarının konuşma eğitimi kapsayan bölümleri yeni gelişmeler doğrultusunda bireyleri çevreye hazırlayacak nitelikte olup olmadığı açısından tartışılmalıdır. Öğretim programlarında bilgi ve teknoloji çağı olarak da adlandırılan ve bilginin takip edilemeyecek hızla ilerlediği çağımızda, konuşma eğitimi açısından zamanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek aydın kişiler yetiştirmek önemsenmelidir. Bu nedenle çalışma kapsamında Cumhuriyet'ten günümüze kadar uygulanan ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı öğretim programları içerisinde konuşma eğitiminin ne şekilde ele alındığı eğitim programlarının temel öğeleri olan hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci (yöntem- teknik) ve ölçme değerlendirme öğeleri açısından karşılaştırılarak incelenmiştir. Söz konusu değerlendirmenin geçmişle günümüz arasında bir karşılaştırma yapma ve çağın ihtiyaçlarını karşılaması kapsamında, hazırlanacak diğer programlara bir bakış açısı kazandırması açısından bir öneme sahiptir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı 1924-2018 yılları arasında uygulanan ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programlarının konuşma eğitimi açısından incelenmesidir. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir:

1. Konuşma becerisinin Cumhuriyet döneminde hazırlanmış ve uygulanmış olan Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarının “amaçlar” kapsamında nasıl ele alındığını tespit etmek.
2. Konuşma becerisinin Cumhuriyet döneminde hazırlanmış ve uygulanmış olan Türk dili ve edebiyatı

öğretim programlarının “içerik” bakımından nasıl ele alındığını tespit etmek.

3. Konuşma becerisinin Cumhuriyet döneminde hazırlanmış ve uygulanmış olan Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarının “yöntem-teknik” açısından nasıl ele alındığını tespit etmek.
4. Konuşma becerisinin Cumhuriyet döneminde hazırlanmış ve uygulanmış olan Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarının “ölçme değerlendirme” açısından nasıl ele alındığını belirlemek.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumu, olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2009, s. 77). Bu çalışmada da 1924-2019 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programları kendi koşulları içerisinde, program öğeleri doğrultusunda ve konuşma eğitimi unsurlarına yer vermesi açısından bütüncül olarak betimlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini içeren doküman analizinde, eğitim ile ilgili bir çalışmada ders kitapları, program yönergeleri veri kaynağı olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek 2016, s. 189). Araştırmada veri olarak 1924-2019 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programları kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşım esas alınmıştır. Betimsel analizde elde edilen veriler daha önce belirlenen temalara göre özetlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.239). Çalışma kapsamında ulaşılan veriler araştırma soruları doğrultusunda amaç, içerik, yöntem ve teknik, ölçme ve değerlendirme başlıkları altında incelenmiş, doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve yorumlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

1.Öğretim Programlarının Konuşma Eğitimine Yönelik Amaçlarına İlişkin Bulgular ve Yorum
Cumhuriyet'in ilanından sonra hazırlanan 1924 müfredatı, ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersine yönelik ilk öğretim programı olup hazırlanan programın içeriği Lise Müfredat Programlarının Esbab-ı Mücibe Layihası adlı küçük kitapçıkta yayımlanmış ve programda dersin amaçlarına ilişkin bir bilgiye yer verilmemiştir.

1927 öğretim programı, edebiyat tarihi ağırlıklı olmasına yönelik birçok eleştiri alan 1924 öğretim programından sonra Gustave Lanson ile Amerikalı eğitimcilerin liselerde edebiyat öğretiminin nasıl olması gerektiği konusundaki görüşleri ile MEB müfettişlerinin raporları üzerine 1924 programına bir zeyl olarak hazırlanmıştır. Orta Mektep ve Lise Edebiyat Programlarına Zeyl başlıklı yazıda, programda kompozisyon çalışmalarına da yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir (Yücel, 1938, s. 171; Karakuş, 2000, s. 46). Ancak sadece yazılı kompozisyon, çalışma kapsamına alınmıştır. Bundan önce edebiyat tarihi odaklı olarak gerçekleştirilen edebiyat eğitimi 1927 öğretim programı ile okuduğu metni inceleme ve yazıya alışma ile batı klasikleriyle tanışma ilk kez bu programda gerçekleştirilmiştir. Programda konuşma becerisine ilişkin bir amaca yer verilmemiştir.

1929 öğretim programında, ortaokul ve lisede ana dili öğretimi bir bütün olarak düşünülmüş ve dersin adı her düzey için Türkçe olarak değiştirilmiştir. Bu programda ilk defa dersin amaçlarına “Orta Mektep Türkçe Derslerinin Başlıca Gayeleri ve İstihsal Edilecek Gayeler” başlığı altında yer verilmiş ve dersin amaçlarında edebiyatın sanat yönü ağırlık kazanmıştır. Edebiyat derslerinin öğrencinin hayal gücünü geliştirmesi ve heyecanını arttırması, edebi eserlerin incelenmesi ile öğrencilerde büyük yazarlara karşı hayranlık uyandırmak, öğrencinin bir fikrin nasıl ifade edildiğini takdir etme seviyesine ulaşması, edebiyat derslerinin öğrencide fikri ve manevi gıda bulma arzusunu arttırması, öğrencinin edebiyatı manevi gelişimi için alışkanlık haline getirmesi ile doğru anlama, hissetme ve çevirmenin yanı sıra

öğrencilerin edebi metinlerde anlatılanları hayatına aktarması amaçlanmış, ancak lise düzeyinde öğrencinin konuşma becerisine ilişkin başka bir amaca yer verilmemiştir. 1931, 1934, 1935, 1938 öğretim programlarında dersin amaçları 1929 öğretim programındaki ifadelerin tekrarı şeklindedir ve söz konusu amaçlar 1949 öğretim programına kadar her programda tekrar edilmiştir.

1942 öğretim programında konuşma eğitimine ilişkin ilk amaç ifadesi dilbilgisi dersinin amaçları içerisinde yer almaktadır. 1938 yılında gramer dersinin kaldırılması üzerine 1942’de okullara dilbilgisi kitabı gönderilmiş ve dilbilgisi programının amacı belirtilmiştir. Dilbilgisi dersinin konuşma eğitimini de kapsayan amacı şu şekildedir (MEB, 1942, s.31):

“Dilbilgisi öğretiminin amacı, talebeye birtakım tanımlar ve kurallar belletmek olmayıp ana derecelerdeki meslek dilinin canlı kullanılmasını gözlemek suretiyle iyi düşünmek, iyi anlamak ve gerek sözle gerek yazı ile istediklerini doğru ve güzel anlatmak kabiliyetlerinin gelişmesine hizmet etmektir ki ana dili öğretimi içindeki okuma, yazı, ezber, imlâ ve el yazısı gibi diğer derslerin yöneltilecekleri hedef de budur.”

1949 öğretim programı kompozisyon dersi kapsamında ortaöğretimde ilk kez konuşma becerisine ilişkin müstakil bir amaca yer veren bir programdır. Bu program ile Türk dili ve edebiyatı dersinin genel amaçlarına yer verilmemiş, okuma, kompozisyon ve dil bilgisi derslerinin özel amaçlarına yer verilmiştir. Programa göre liselerde kompozisyon dersinin sözlü ve yazılı kompozisyonu kapsayan amacı şu şekilde ifade edilmektedir (MEB, 1949, s.113):

“Kompozisyon derslerinde öğrencilere şahsi görüş ve duyularını ifade imkânı verilmelidir. Bu sınıftan itibaren öğrenci, öğretmenin rehberliği altında, bilgi ve tecrübelerinin kendi seviyesine göre bir terkiibini yapmayı deneyecektir. Bunun için ona yazı yazma ve söz söylemede esas olan düşünme yolu kavratılacak ve diğer bütün derslerinde bu yolu şuurla takip etme yetisi kazandırılacaktır. Kompozisyon dersinin, şahsiyeti teşkile olan hizmeti bakımından lise çalışmalarının temeli olduğu, ancak bu sınıfta bu hedeflere daha ziyade amelî mahiyetteki mektup deneme ve sair yazı alıştırmalarıyla varılmağa çalışılacağı unutulmamalıdır. Gerek sözlü gerek yazılı kompozisyon ödevlerinin zamanın müsaadesi nispetinde bol verilmesi gerekir.”

Dersin amacı incelendiğinde, öğrencilerin görüş ve duygularını ifade edebilmesinin temel alındığı görülmekte ve bu dersin kişiliği oluşturma üzerindeki etkisi nedeniyle lise çalışmalarının temeli olarak ifade edilmesinin derse verilen önemin arttığını göstermektedir. Ancak belirtilen hedeflere daha çok yazı alıştırmalarıyla varılmaya çalışılması önerisi, yazılı anlatıma verilen önemin konuşma becerisine oranla daha ağırlıkla sürdürüldüğünü göstermektedir.

1949 öğretim programında konuşma eğitimine yönelik konular sadece kompozisyon dersinde ele alınmamış, dilbilgisi dersi kapsamında da bu konulara yer verilmiştir. Bu kapsamda dilbilgisi dersinin konuşma eğitimini de kapsayan amacı şu şekildedir (MEB, 1949, s.113):

“Liselerin dilbilgisi öğretiminin hedefi, öğrencide okuduğunu iyi anlayacak ve düşünüp duyduğunu doğru ifade edecek sağlam bir dil mantığının teşekkül etmesidir. Bunun için ortaokul öğreniminde olduğu gibi lise sınıflarında da dilin canlı tezahürü olan cümle esas tutulmalı; kelimelere ait fonetik, morfoloji ve sentaks bilgileri verilirken hareket noktası daima cümle olmalıdır.”

1952 öğretim programı üç yıllık liselerin dört yıla çıkarılması üzerine hazırlanmış olup kompozisyon dersinin konuşma eğitimine ilişkin amaçlarında hiçbir değişiklik olmamıştır. Kompozisyon dersinin programının hazır olmaması nedeniyle bir genelge yayımlanarak program hazırlanana kadar 1952 programında belirtilenlere uyulması gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 1952, s.90). 1952 öğretim programı amaç olarak 1949 programı ile aynı amaçları belirtse de konuşma eğitimi içeriği açısından o güne kadar uygulanan en ayrıntılı program olarak değerlendirilebilir.

1954 öğretim programında dört yıllık liserlerden bazıları üç yıla inmiş ve programda konuların yıllara göre nasıl dağıtılacağı ve hangi içeriğin nasıl uygulanacağı anlatılmış olup konuşma eğitimine ilişkin pratik hedef şu şekilde belirtilmiştir (MEB, 1954, s.191-194):

“Bilindiği gibi dil ve edebiyat öğretiminin pratik hedefleri, öğrencilerin 1) dinlediklerini, okuduklarını incelikleriyle ve derinlikleriyle kavrama, 2) bildiklerini, gördüklerini, duyup düşündüklerini doğru ve maksada uygun olarak sözle ve yazı ile anlatma kabiliyetlerini geliştirmektir.”

1956 öğretim programı ile liselerin öğretim süresinin üç yıla indirilmesi ve fen ve edebiyat kollarına ayrılması nedeniyle program yeniden düzenlenmiştir. Kompozisyon dersinin sözlü kompozisyon bölümünün amaçları 1954 programının tekrarı biçiminde olmuştur.

1957 öğretim programı, 1952 programı ve ardından uygulanan tüm programların geliştirilerek olgunluğa ulaşmış şekli olup Cumhuriyet'in ilanından bu yana en uzun süre uygulanan program olma özelliğine sahiptir. Programın başlangıcında, dersin uygulamaya dönük hedefleri 1954 öğretim programı ile aynı şekilde ifade edilmiş olup diğer programlardan (1949, 1952, 1954, 1957) farklı olarak programın hazırlanmasında göz önünde bulundurulmuş amaçlar belirtilmiştir. 1957 öğretim programının konuşma becerisinin gelişimi açısından göz önünde bulundurduğu amaç *"Kompozisyon çalışmalarına hayati bir hüviyet kazandırmak"* (MEB, 1957, s.147) olarak ifade edilmiştir. Kompozisyon dersinin hayati önemi, dersin açıklamalar bölümünde şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 1957, s.150):

"Dil ve edebiyat öğretiminde öğrencilerin ilerleyiş dereceleri, kendilerini ifade edişlerinden anlaşılır. Şu halde okumanın ve dil ile ilgili öbür çalışmaların başlıca hedeflerin den biri, onları kompozisyona hazırlamak, bildiklerini, duyduklarını ve düşündüklerini doğru, açık ve tesirli bir şekilde tam olarak söylemeye, yazmaya alıştırmaktır."

1976 öğretim programı, amaç, içerik ve derslere yönelik açıklamalarıyla birlikte "millî kimlik" kazandırmak amacını ön plânda tutan özellikleriyle diğer programlardan farklılık göstermektedir. Dersin genel amaçları arasında konuşma eğitimi ile doğrudan ilgili olan madde 1. Maddenin b bendinde şu şekilde ifade edilmektedir (MEB, 1976, s.341):

1. *Madde: Türk edebiyatının hem muhteva hem üslup bakımından en mükemmel örneklerini, tenkidi bir görüşle, modern metotlarla ve mukayeseli bir şekilde incelemek suretiyle öğrencilere: b) Okuduklarını anlama, anladıklarını, duyduklarını, düşündüklerini ve gördüklerini güzel Türkçemizin bütün imkanlarıyla en doğru ve tesirli şekilde ifade yollarını öğretmek.*

Programda, Türk dili ve edebiyatı dersinin genel amaçlarının yanı sıra her dersin özel amaçları ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Kompozisyon dersinin konuşma eğitimi kapsamındaki özel amacı şu şekilde ifade edilmiştir (Tebliğler MEB, 1976, s. 341):

"Öğrencileri, Türk edebiyatının şiir ve nesir sahasının en mükemmel örnekleriyle karşı karşıya getirmek suretiyle, onlara: a) Okuduğunu anlama ve anladığını güzel ve tesirli bir şekilde anlatma yollarını göstermek; b) Gördüklerini, duyduklarını, düşündüklerini olgun bir seviyede ifade imkânı kazandırmak; c) Yazı ve konuşma dilinde gerekli teknikleri nasıl geliştirebileceklerini öğrenmek."

Programda derslerin özel ve genel amaçlarının yanı sıra ders hakkında genel açıklamalar yapılarak derslerin amaçlarına bu bölümlerde de yer verilmiştir. Türk dili ve edebiyatı dersine yönelik yapılan genel açıklamanın kompozisyon dersinin amacına ilişkin 3. maddesi şu şekilde belirtilmektedir (MEB, 1976, s.341):

"Türkçe kompozisyon dersinin gayesi, öğrencileri yazı yazmaya ve konuşturmaya alıştırmaktır. Kompozisyon dersi teorik olmaktan ziyade pratiktir. Bu derslerde öğretmenin vazifesi, öğrencilerin hepsini gördüklerini, okuduklarını, düşündüklerini ve hissettiklerini sözlü ve yazılı olarak anlatmaya teşvik etmek, hatta zorlamaktır. İnsan düşüncesini harekete getirmede belli esaslara göre konuşma ve yazmanın büyük rolü vardır. Konuşma ve yazma öğrencileri aktif kılar. Demokratik tartışma ve sosyal münasebetlerin büyük nispette konuşma ve yazmaya dayandığı düşünülürse, öğrencilere böyle bir dersin ayrı bir dikkatle öğretilmesinin ehemmiyeti daha iyi anlaşılır."

1976 öğretim programına kadar uygulanan programlarda yazma becerisinin konuşmadan daha önemli olduğunun ifade edildiği ve daha ağırlıklı olarak ele alındığı görülmüştür. 1976 öğretim programında kompozisyona ilişkin özel ve genel amaç ile açıklamalara yer verilmesi, konuşma ve yazma becerilerine benzer oranda ağırlıklı yer verildiğini göstermektedir. Bu programa kadar olan programlarda öğrencilerin okudukları, görüp duyduklarını güzel ve etkili anlatması esas alınmakta iken bu programda daha üst düzey bir beceriye ulaşarak olgun bir seviyede ifade olanağı kazandırılması ve bu konuda gerekli tekniklerin öğretilmesi ifadelerinin eklenmesi amaçlar açısından konuşma eğitimine verilen önemin ve kapsamın arttığını göstermektedir.

1991-1992 yılından itibaren ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredi sisteminin uygulanmaya başlanması ile program değişikliğe uğramıştır. 1992 öğretim programının başlangıcında “Edebiyat, Türk dili (dil bilgisi), kompozisyon öğretim ve eğitiminin temel amacı, Anayasamız ve Milli Eğitim Temel Kanunu’ndaki hükümler doğrultusunda, milli ve manevi değerlere sahip, hoşgörülü, yurt ve dünya meseleleri karşısında düşünce üretebilen, eleştiri yapabilen vatandaşlar yetiştirmektir.” ifadesiyle bu amaca ulaşabilmek için orta öğretimde verilecek Türk dili ve edebiyatı dersinin genel amaçları maddeler halinde belirtilmiştir. Türk dili ve edebiyatı dersinin genel amaçları içerisinde yer alan konuşma eğitimine yönelik amaçlar şu şekilde gösterilebilir (MEB, 1992, s.814):

3. Madde: Öğrencilere dinlediklerini, okuduklarını, incelik ve derinlikleriyle kavratmak; onların duyduklarını, gördüklerini, düşündüklerini ve anladıklarını, söz veya yazı ile planlı, etkili, akıcı ve anlaşılır bir şekilde ifade etme kabiliyetlerini geliştirmek

5. Madde: Yazarken ve konuşurken Türkçenin imlâsına, telaffuzuna ve estetik inceliklerine özen gösterilmesinin gereği benimsetilerek bunların yaygınlaştırılmasını sağlamak

11. Madde: Sözlü ve yazılı olarak metin tahlili ve yeni metinler meydana getirme faaliyetleri sırasında, kültürümüzün inanç, bilgi ve zevk inceliklerine ait birikimi tanıtarak benimsetmek

Konuşma eğitimine ilişkin amaçlar incelendiğinde; bilişsel gelişimin yanı sıra estetik bir gelişimin de amaçlandığı, öğrenilenlerin yaşamda kullanımına önem verildiği ve kültür aktarımının da sürece dahil edildiği görülmektedir.

1998 Öğretim programı, 1995 öğretim programına Atatürkçülük konularıyla ilgili içeriğin eklenmesiyle ilgili değişiklikleri içerir. 1992-1995 programları ile amaç, içerik ve ders saati açısından aynı olması nedeniyle inceleme dışı tutulmuştur.

2005 öğretim programı, ortaöğretimin dört yıla çıkarılması ve öğretim programlarının günün ihtiyaçlarını karşılayamaması gerekçesiyle hazırlanmıştır. Lisede konuşma eğitimi Dil ve Anlatım dersi ile gerçekleştirilmiştir. Dil ve Anlatım dersi programında belirtilen konuşma eğitimine ilişkin hareket noktası ve amaç şu şekilde özetlenebilir (MEB, 2005, s.2-4):

“Programın hareket noktası ilköğretimi bitiren öğrencilerin, dili kullanma becerisi kazanarak zamanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek aydın kişiler durumuna gelebilmelerini sağlamaktır. Bu derste öğrencilerin kazandıkları dil becerileri ile kendilerini her düzeyde sözlü ve yazılı olarak iyi, doğru ve güzel ifade etmeleri; her türlü Türkçe metni doğru anlayıp yorumlayabilme alışkanlığı kazanmaları; öğrencilerin kendi kimliklerinin bilincinde olan, evrensel değerlere ve gelişmelere açık; düşünen, hisseden ve bunları Türkçe ile ifade edebilen bireyler hâline gelmeleri; Türkçenin özelliklerini kavramaları; bu alandaki kişisel uygulamalarıyla dili her düzeyde doğru ve güzel kullanabilme zevki ve alışkanlığı kazanmaları; Türkçenin sesini ve söyleyişini kendi benliğinde geliştirerek kullanabilen; bu dille düşünen, bireysel dünyasını zamanın gerektirdiği ölçüde genişletip derinleştirerek zenginleştirebilen; ilim ve felsefe yapabilecek temel beceri ve alışkanlıkları kazanan; bu dille inanan, hisseden, var olanı algılayan ve değerlendirebilen; Türkçenin evreninde kendisini çağdaş insan olarak hisseden; toplumla bütünleşmiş öğrenciler yetiştirmek amaçlanmıştır.”

Dersin bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik amaçları şu şekilde gösterilmektedir (MEB Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programı, 2005, s.3-4):

- İletişim aracı olarak dilin işlevlerini kavratmak,
- Türkçeyi doğru ve güzel kullanma yeteneği kazandırmak,
- Günlük hayatın ihtiyaçlarını karşılayacak yazma ve konuşma becerisi kazandırmak,
- Metin ve metin parçalarını, doğru ve güzel okuma, doğru anlama ve yorumlama becerileri kazandırmak,
- Tartışma, değerlendirme becerisi kazandırmak,
- Dinleme, konuşma, okuma ve yazma faaliyetlerinde Türkçenin yazım kurallarına, söyleyiş özelliklerine ve inceliklerine özen göstermelerini sağlamak,
- Dinlediklerini, okuduklarını, anladıklarını, düşündüklerini söz ve yazıyla planlı, etkili, akıcı, anlaşılır biçimde ifade edebilmelerini sağlamak,
- Konuşurken ve yazarken anlatım kurallarına uymalarını sağlamak amaçlanmıştır.

2005 öğretim programının hareket noktası ve konuşma eğitimine ilişkin amaçları incelendiğinde, amaçların ayrıntılandırıldığı, dilin bir iletişim aracı olarak görülerek işlevselleştirildiği, hem günlük hayatta kullanımı hem de estetik açıdan ele alınarak konuşma eğitimine ilişkin vizyonun geliştiği ve hedeflerin arttığı görülmektedir. Bu dersin sonunda öğrencilerin kendilerini doğru ifade etmelerinin yanı sıra ilim ve felsefe yapabilecek aydın kişi olmaları bağlamında konuşma becerisini bir üst seviyede kullanmalarının amaçlandığı görülmektedir.

2015 öğretim programının genel amacı şu şekilde belirtilmiştir (MEB, 2015, s.3): “*Türk Dili ve Edebiyatı (9-12. Sınıflar) Dersi Öğretim Programı, edebî metinler aracılığıyla öğrencilerin Türk edebiyatının ve kültürünün temel niteliklerini, önemli sanatçılarını ve eserlerini tanımasını; Türk dilinin inceliklerini keşfetmelerini, anlama, anlatma ve eleştirel düşünme becerileri ile estetik zevk düzeylerini geliştirmelerini amaçlamaktadır.*” Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ile 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda yer alan “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri”ne uygun olarak programda konuşma eğitimine ilişkin şu amaçlara yer verilmiştir:

- *Edebî metinler aracılığıyla Türk kültürünü ve Türkçenin inceliklerini tanımasını, Türkçeyi özenli ve bilinçli biçimde kullanmasını,*
- *Duygu, düşünce ve hayallerini yazılı ve sözlü anlatım yoluyla doğru ve etkili biçimde ifade etme becerilerini geliştirmeleri ve yazma alışkanlığı kazanmaları amaçlanmaktadır.*

Programda belirtilen konuşma eğitimine ilişkin amaçlar incelendiğinde 2005 programı ile geliştirilen amaç ifadelerinin bırakılarak geçmiş programlardaki (1957) genel ve yaygın amaç ifadesine dönülerek aynı amaç ifadelerinin tekrar edildiği görülmektedir.

2018 öğretim programında öncelikle tüm eğitim kademelerindeki öğretim programlarının amacı ele alınmış, öğretim programlarının perspektifi, değerler ve yetkinliklere değinilerek dersin özel amaçlarına yer verilmiştir. Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programının özel amaçları maddeleştirilerek sunulmuş ve konuşma eğitimine yönelik amaç şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 2018, s.12):

“Öğrencilerin dinleme, okuma, yazma ve konuşma stratejilerini doğru ve uygun şekilde kullanarak etkili iletişimciler olmaları”

Öğretim programlarının genel amacının ardından yetkinlikler adlı bir bölüme yer verilerek eğitim sistemiyle bu yetkinliklere sahip bireyler yetiştirmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi başlığı altında sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiş ve tüm eğitim sisteminin sözü edilen yetkinlikler ile bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçladığı belirtilmiştir. Yetkinlikler başlığı altında konuşma becerisine ilişkin yetkinliklere “Anadilde İletişim” yetkinliği ile şu şekilde değinilmektedir: “*Anadilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.*”

2018 öğretim programında konuşma eğitimine ilişkin özel amaç oldukça genel bir ifadeyle okuma ve yazma becerileri ile birlikte dile getirilmiştir. Dil becerilerine bakış değişerek beceriler strateji olarak ele alınmıştır. Stratejileri doğru kullanan öğrencilerin ise etkili iletişimciler olmaları amaçlanarak konuşmanın estetik kullanımı ve kültür aktarımındaki rolü gibi amaçlara yer verilmediği belirlenmiştir. Programda yer alan konuşma eğitimine ilişkin amaç kendinden önceki programlarda kullanılan klasik ifadeden uzak ve geneldir. Tüm dil becerilerinin amacı iletişimi sağlamanın yanı sıra kültür aktarımını da sağlamaktır. Ancak belirtilen amaç dili sadece bir iletişim aracı olarak görerek dilin diğer fonksiyonlarını göz ardı etmeye yönlendirmektedir.

2.Öğretim Programlarında Yer Alan Konuşma Eğitimi İçeriğine İlişkin Bulgular

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programlarında konuşma eğitimine ilişkin ilk amaç ifadesi 1942 öğretim programının Dilbilgisi dersinin amacı içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla konuşma eğitimi kapsamında ders içeriği de ilk olarak 1942 öğretim programında yer almış ve bu içerik 1949 öğretim programının Dilbilgisi içeriği olarak da tekrar edilmiştir. Konuşma becerisi ile ilgili bazı konulara dilbilgisi dersinin Ses bilgisi konusunda değinilmiştir. Programdaki konuşma eğitimine ilişkin

içerik şu şekilde gösterilebilir:

1. Sınıf:

A) Ses bilgisi: ses, ses organı. Dilimizin sesleri: vokaller (açık sesler) konsonantlar (tutuk sesler), hece, hece çeşitleri, kelime. Hece kuruluşunda vokallerin önemi. Kalın ve ince vokaller. Dilimizde büyük ses uyumu. Geniş dar, düz, yuvarlak vokaller. Dilimizde küçük ses uyumu. Konsonantlar, çeşitleri. Kelimelerde konsonant değişiklikleri ve sebepleri.

1. Dilin lehçeleri, ağızlar. Bilim ve sanat eserlerinde dil ve ağız birliği. (Bu bahiste, dilimizin, yurdun türlü bölgelerinde söyleniş farkları üzerinde öğrencilerin dikkati çekilerek çeşitli ağızların bilim ve sanat eserlerinin dilinde nasıl bir birleşmeye doğru gittiği açıklanacak, şive birliği noktasında bütün sınıflardaki öğrenim boyunca ısraredilecektir.)

2. Vurgu. Vurgunun dilin söylenişindeki önemi. Vurgu değişimleri. Vurgu değişmelerinin manaya tesiri.

3. Ulama

4. Cümlelerin söylenişindeki ton değişikliklerinin mana ile ilgisi.

1949 öğretim programında Kompozisyon dersi kapsamında konuşma eğitiminin amaçları ilk defa belirtilmiş olmakla birlikte henüz belirtilen amaçlar doğrultusunda bir öğretim programı hazırlanmadığı için ders içeriği de bulunmamaktadır. Kompozisyon dersine ait öğretim programının hazır olmaması, içerik açısından öğretmeni serbest bırakmıştır. Dersle yönelik müstakil bir programın hazırlanmaya başlanması ve “kompozisyon dersinin şahsiyeti teşkile olan hizmeti açısından lise çalışmalarının temeli olduğu ancak bu hedeflere daha çok yazı alıştırmalarıyla varılabileceği” ifadesi konuşma eğitimi verilen önemin arttığını göstermekte ancak yazılı kompozisyonun daha ağırlıklı olduğu ifade edilmektedir. 1942 öğretim programının dilbilgisi ders içeriğindeki konuşma eğitimiyle ilgili bölüm bu programda da tekrar etmiştir.

24 Mart 1952 tarihli Tebliğler Dergisi’nde (MEB, 1952, s.90) kompozisyon dersine ait öğretim programı hazırlandığı için (1951-52 yılının sonuna kadar) bu programla ilgili bazı bilgilerin verilmesinin öğretimi kolaylaştıracağı belirtilmiş ve ders saati lise 1. ve 3. sınıflarda haftada ikiye çıkarılmıştır. Konuşma becerisine ilişkin telaffuz, vurgu, tonlama gibi konulara dilbilgisi dersinin içeriğinde 1942 ve 1949 öğretim programlarının tekrarı olacak şekilde 1952 öğretim programının birinci sınıflarında da değinilmiştir. Tebliğler Dergisinde sınıflara göre ders içerikleri verilmemiş, genel olarak bu ders kapsamında verilmesi gereken içerik ve bu içeriğin nasıl ele alınması gerektiği üzerinde durmuştur. Programda, kompozisyon dersi, sözlü ve yazılı olmak üzere iki başlıkta ele alınmış olup sözlü kompozisyon ders konuları şu şekilde gösterilmiştir (MEB, 1952, s.90-93):

Sözlü Kompozisyon I-Konuşma:

a) Başkalarıyla olan münasebetlerimize ait basit konuşma şekilleri (arkadaşlarla, yeni tanıştığımız yaşlılarla, büyüklerle)

b) Özel konuşma şekilleri (bir ricada bulunma, iki kişiyi birbirine tanıtmaya, bir topluluğa veya misafirlere gidilince söylenecek sözler, bir topluluktan veya arkadaştan ayrılırken söylenecek sözler, yemekte konuşma, özür dileme, teşekkür etme, telefonla konuşma)

II- Açıklama:

Bu çalışmalar, geniş konuşmaların unsurları üzerinde öğrenciyi ayrı ayrı meşgul etmek için yapılır. Başlıca çeşitleri şunlardır:

a) Yol gösterme (Resmî bir binaya, çevrede belli bir yere nasıl gidileceğinin kısa ve açık bir tarifini)

b) Tarif (Türkçe derslerinde veya başka derslerde geçen temel bilgilere, mühim kelimelere, terimlere ait tarifler)

c) Sebepleri gösterme (bir fikrin doğruluğuna veya yanlışlığına ait sebepler, bir vakanın sebepleri, bir edebî eserin belli bir özelliğini açıklayan sebepler...)

d) Farklarını gösterme (Çok defa birbirine karıştırılan iki şeyin, meselâ iki kelimenin, aynı konu ile ilgili iki hikâyenin, iki piyesin veya iki şiirin benzeyen ve benzemeyen taraflarını...)

e) Belli cümlelere veya mısralara ait kısa açıklamalar

Münazara ve Tartışma: Sınıfta okunan veya bütün sınıfa bilinen bir hikâyeye, bir şiir, bir kitap veya bunun parçaları, üzerinde küçük münazaralar veya tartışmalar yapılabilir.

Kompozisyon dersine yönelik program hazırlanana kadar kompozisyon derslerinde esas alınması gerekenleri anlatan 1952 öğretim programı, konuşma eğitimiyle ilgili ders içeriği ve kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi verilmesi ve bazı uygulama önerilerine yer verilmesi açısından konuşma eğitimi

konusunda önemli bir gelişme kaydedildiğini göstermektedir. Konuşma, açıklama ve sınıfta münazara ve tartışma başlıkları altında, bireyin günlük hayatta karşılaştığı iletişim türlerine dair konulara ilk defa yer verilmesi programın işlevsel bir anlayışla hazırlandığını göstermektedir. Program içeriğinin hem teorik hem de pratik açıdan öğrencinin yaşantısıyla bağdaştırılabileceği ve hayata geçirebileceği yaşamdan kopuk olmayan bir anlayışla hazırlandığı görülmektedir. Belirtilen içeriğin program hazırlanana kadar bilgi vererek öğretimi kolaylaştırma amacı gütmesi nedeniyle sınıflara göre dağılımının yapılmadığı görülmektedir. Program içerik açısından 1954, 1956 ve 1957 öğretim programlarına ön hazırlık niteliği taşımaktadır.

1954 öğretim programında, 1952 yılında yayımlanan genelge ile belirtilen ders içeriğinin sınıflara göre dağılımı yapılmış ve ders içeriğine yönelik ayrıntılı bilgi verilmiştir. Konu başlıkları şeklinde ifade edilen içerik 1954 öğretim programı ile daha ayrıntılı bir şekilde; uygulama şekilleri, uygulama önerileri, uygulama sırasında kullanılacak metinlerin taşınması gereken nitelikler ve değerlendirme kriterleri açısından belirtilmiştir (MEB, 1954, s.109-110):

1. Sınıf Kompozisyon (Sözlü Kompozisyon):

- a) Karşılıklı konuşma, açıklama, haber verme, sözlü rapor, hikâye anlatma
b) Münakaşa

2. Sınıf Kompozisyon (Sözlü Kompozisyon)

- a) Karşılıklı konuşma, açıklama, haber verme, sözlü rapor, hikâye anlatma
b) Münakaşa

3. Sınıf Kompozisyon (Sözlü Kompozisyon)

- a) Mülakat
b) Münakaşa, münazara, meclis müzakere usulleri
c) Sözlü inceleme, konferans

Derslerin içeriği, içeriğe yönelik bilgiler, öğretim sürecinde göz önünde bulundurulması gereken noktalar, uygulama önerileri, düzeltme ve değerlendirme esasları ile öğretim sürecinde dikkat edilmesi gerekenlere ilişkin açıklamalar programın olumlu yönleri arasındadır. Programda sözlü kompozisyon çeşitleri başlığı altında yer alan sözlü anlatım türlerinin tanımları, kapsamı ile ne şekilde işlenmeleri gerektiğinin aşamalandırılarak anlatılması ve konuların sınıflara göre dağılımının yapılması, ders programına bir çeşit rehber kitap işlevi kazandırmıştır. Böylelikle öğretimde birlik sağlanarak öğretmene kılavuz kitap niteliğinde bir program sunulmuştur.

1954 öğretim programındaki sözlü kompozisyon içeriğinin 1952 öğretim programına göre daha kapsamlı olduğu dikkat çekmektedir. Ancak derse ayrılan süre 1952 öğretim programına göre son sınıfta bir saat azaltılmıştır. Belirtilen içeriği uygulamalı çalışmalarla vermek için derse ayrılan sürenin yeterli olmadığı düşünülmektedir. Ders içeriğinin sınıflara göre dağılımı incelendiğinde, kısa ve basit bir içerik olduğu düşünülebilmekte ancak ders içeriğinin kapsamı ve açıklamaları göz önünde bulundurulduğunda söz konusu içeriğin programda kapsamlı ve çok yönlü ele alındığı görülmektedir. Örneğin birinci sınıf ders içeriğinde sadece “açıklama” ibaresi bulunmakta ancak programda “açıklama” başlıklı içeriğin kapsamı olarak “yol gösterme, tarif, farkları gösterme, sebep-netice arasındaki bağlantının gösterilmesi, bazı cümle ve mısralar üzerinde yapılacak açıklamalar” gibi açıklamalar yapıldığı görülmektedir.

Öğretim programında bu şekilde, her içerik maddesi kapsamında alt açıklamalar ve örneklere yer verilmektedir. Bu doğrultuda, programın hem teorik hem de pratik açıdan öğretmene bir kılavuz olarak düzenlendiği görülmektedir. Programa göre mezun olan bir bireyin her düzeyde ve koşulda; karşılıklı konuşma yapma, açıklama, haber verme, sözlü rapor, hikâye anlatma, münakaşa yapma, mülakat, münazara ve konferansa katılma gibi becerilere sahip olmasının hedeflendiği görülmektedir. Ayrıca programda “meclis müzakere usulleri” gibi, bireyin yaşadığı toplumun bir ferdi ve demokratik hayatın bir parçası olduğunu anlamasını sağlayan konuların bulunmasının bireyin toplumu temsil niteliğini arttırdığı düşünülmektedir. Bu açıdan program içeriğinin, bulunduğu çağın ihtiyaçlarını karşılayan bireyler yetiştirmeye dönük olarak hazırlandığı düşünülmektedir. Ancak uzun bir süre (33 yıl) uygulanması ve bu süreçte çağın ihtiyaçları doğrultusunda bir düzenleme yapılmaması nedeniyle uygulandığı son yıllarda bu program hakkındaki eleştirilerin artmasına yapılmasına neden olmuştur.

1956 ve 1957 öğretim programlarında sözlü kompozisyon ve konuşma becerisine ilişkin içerik 1954 öğretim programı ile aynıdır. 1957 öğretim programının tek farkı sonradan programa inşad başlıklı bir

bölümün eklenerek bu konuda bir açıklamanın yapılmış olmasıdır.

1957 öğretim programında dilbilgisi konularının okuma ve kompozisyon dersleriyle kaynaştırılarak ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Dilbilgisi konuları arasında konuşma becerisiyle ilgili konulara ve bu konuların hangi ders kapsamında ele alınması gerektiğine programda şu şekilde yer verilmiştir (MEB, 1957, s.152-153):

1. Sınıf

a) Dil, dillerin doğuşu. b) Konuşma ve yazı

Vurgu, ulama, ton (Okumada, Sözlü kompozisyonda) Kelimelerin söylenişi (Okumada, Sözlü kompozisyonda)

2. Sınıf

Ağızlar (Okumada ve Sözlü kompozisyonda) Kelimelerin söylenişi (Okumada, Sözlü kompozisyonda)

Cümleler (Çeşitli cümlelerin söylenişinde ve öğelerindeki değişikliklerden doğan mana farkları (Metin incelemelerinde, Kompozisyonda)

3. Sınıf

Kelimelerin söylenişi (Okumada, Sözlü kompozisyonda)

1976 öğretim programında kompozisyon dersi okuma, konuşma ve yazma bölümlerinden oluşmaktadır. Ders içeriğinde konuşma becerisine ilişkin konu başlıkları şu şekilde gösterilmektedir (MEB, 1976, s.348-349):

1.Sınıf

Günlük konuşmalardan başlamak üzere, bir topluluğa bir konu veya meseleyi tanıtmak, öğretmek, açıklamak maksadıyla hazırlıklı olarak yapılan sözlü ifade çalışmalarında, öğrencilere güzel ve doğru Türkçeyi açık ve tesirli bir şekilde kullanma alışkanlığının kazandırılması esası gözden uzak tutulmamalıdır, öğretmenler, Türk kültür birliğinin ve estetiğinin bir parçası olan telâffuz üzerinde titizlikle durmalıdırlar. Ayrıca jest ve mimiklerin konuşmaya bir canlılık ve renk katabileceği de unutulmamalıdır. Kendini tanıtmak, iki arkadaşı tanıştırmak, telefonla konuşma, özür dileme, teşekkür etme gibi konuşmaların tabii bir hava içinde yürütülmesine dikkat edilmelidir. Edebiyat derslerinde ve diğer derslerde geçen mühim kelime ve terimlerin tarifi, çevredeki bir eşyanın (halı, tablo, minyatür, tabii manzaralar, ağaçlar, çiçekler vs.) tasviri, edebiyat kitabından veya antolojiden alınacak herhangi bir konunun takdimi, edebiyat programında mevcut şiirlerin ve tiyatro eserlerinden alınacak parçaların okutulması, ezberletilmesi, hikâye, masal ve fıkraların anlatılması konuşma çerçevesine girer.

2.Sınıf

Sözlü ifade: Sözlü ifade çalışmalarında, öğrencilere duygu, düşünce ve hayâllerini tabii olarak ve serbestçe anlatma alışkanlığı kazandırılmalıdır. Bu alışkanlık öğrencinin dile hâkimiyetini ve kültür seviyesini geliştirmede mühim rol oynar. Sözlü ifade, telâffuz, vurgu ve ses tonu gibi imkânlarla da sahiptir. Öğrencinin bu imkânları iyi kullanmasına yardımcı olmak gerekir. Ayrıca sesli okuma, metin ezberleyerek konuşma, irticâl (hazırlıksız konuşma) gibi konuşma çeşitleri tanıtılmalı, mülakat, rapor takdimi, şiir, biyografi, hikâye, roman, musahabe, deneme vb. türlerin tahlil ve tenkidini sözlü olarak yapabilme alışkanlığı kazandırılmalıdır.

3.Sınıf

Sözlü ifade: Son sınıf öğrencilerinin daha önceki sınıfların müfredatında gösterilen alışkanlıkları en mükemmel bir şekilde devam ettirmelerine dikkat edilmelidir:

1. Ferdi çalışmalar: a) Rapor takdimi, b) Mülakat, c) Konferans, d) Nutuk.
2. Grup çalışmaları: a) Müzakere, b) Münazara, c) Açık oturum

Öğretim programında konuşma eğitimine ilişkin içeriğin kendinden önceki programlara göre daha genel ifadelerle yer verildiği ve programda bu konuların kapsamına ilişkin bilgiye yer verilmediği görülmektedir. Ders içeriklerinin konu başlıkları olarak değil, dikkat edilmesi gerekenler şeklinde ifade edilmesi, örneğin; “konuşmaların tabii bir hava içinde yürütülmesine dikkat edilmelidir.” ifadesi içeriğin açık ve net olarak anlaşılmasına neden olmaktadır. İçerik, yöntem ve derste uyulması gereken esaslar bölümleri bir arada verilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde 1976 öğretim programında yer alan içeriğin genel ifadelerle belirtilmesi, yeterince açık olmaması ve konuların sunumunda belli bir sistematığın izlenmemesi programın olumsuz yönleridir. Program, dağınık bir görüntü çizerek öğretmene rehber olma özelliğinden uzak görülmektedir. Bir sene uygulanan bu program uygulamaya elverişli olmaması nedeniyle 1977 yılında uygulamadan kaldırılmış ve 1957 öğretim programı kullanılmaya devam edilmiştir. 1976 öğretim programının Türk dili dersinin

içeriğinde konuşma eğitimine şu şekilde yer verilmiştir (MEB, 1976, s.348-349):

1.Sınıf : Giriş: Konuşma dili – yazı dili

Türk dil bilgisi: B) Ses Bilgisi: Seslerin çıkarılması, seslerin teşekkülü, sedalı sedasız sesler, vokaller, seslerin birleşmeleri, ses hadiseleri, Türkçenin başlıca ses hususiyetleri, Türkçedeki başlıca ses değişiklikleri, İstanbul Türkçesinin ses hususiyetleri, Türkçe kelimelerde vurgu

3. Sınıf: Türk Dili Kültürü: Yazı dili – konuşma dili

1992 programında Kompozisyon dersinin içeriği; psikolojik güçlendirme, dinleme, konuşma ve sosyolojik durum başlıkları altında verilmiş ve konuşma ile dinleme becerileri bir bütün olarak ele alınmıştır. Kredili sistemin ardından ders geçme sistemine geçilmesi üzerine dönem esasına göre hazırlanan program içeriğinin sınıflara göre dağılımı şu şekilde yer almıştır (MEB, 1992, s. 831-838)

Kompozisyon

1. Dönem / (9. Sınıf Kompozisyon) 1. Bölüm

Psikolojik Güçlendirme: 1.Kompozisyon kavramı

2. Günlük hayatımızda kompozisyon
3. Dil ile yapılan kompozisyon
4. Birikim nedir? Birikim kazanma yolları
5. Uygulama Faaliyetleri
2. **Bölüm Dinleme ve Konuşma:**
 1. Duyma, dinleme arasındaki fark
 2. Birikim kazanmada dinlemenin yeri
 3. Dinleme çeşitleri
 4. Dinlerken not alma
 5. Ana fikri kavramaya çalışma
 6. Dinleyenin dikkatini devamlı canlı tutması
 7. Soru sorma
 8. Niçin konuşuyoruz?
 - a) Etkili ve güzel konuşmanın önemi
 - b) Sağlıklı anlaşmanın ve milli birliğinin gerçekleşmesinde konuşmanın yeri
 9. Konuşmada başarılı olmanın kuralları:
 - a) Konuşma öncesi hazırlık: 1-Kendine güvenme
 - 2- Tedbirli ve ihtiyatlı olma
 - 3- Fiziki kontrol 4-Zihni faaliyet
 - b) Konuşma ile ilgili hazırlık: 1-Konu seçimi ve tespiti
 - 2- Amacın belirlenmesi
 - 3- Araştırma ve bilgi toplama 4-Konuşma planı
 - 5-Konuşma provası
 - b) Konuşmaya başlarken göz önünde bulundurulacak hususlar:
 - 1- Söze başlarken duruş, kılık-kıyafet düzenlenmesi
 - 2- Konuşulan mekân ve dinleyicinin değerlendirilmesi
 - 3- Göz irtibatı
 - 4- Ses tonunun ayarlanması
 - 5- Konuşma ile hareketler arasında uyum sağlama
 - 6- Canlı, inandırıcı ve ilgi çekici olmaya dikkat etme
 - 7- Konuşma süresinin kontrolü
 - ç) Konuşurken ses bakımından dikkat edilecek hususlar
 - 1- Konuşmada ses unsurunu etkili kullanma 2-Vurgu ve vurgu çeşitleri
 - 3-Telaffuz
 - 4-İfadede sıcaklık, içtenlik
 - d) Konuşma sonunda sözün bağlantısı: 1-İlgi çekici

ve inandırıcı şekilde bitiriş 2-Dinleyicilere teşekkür etme

3-Dinleyicilerden gelecek sorulara kısa, açık cevaplar verme

10. Konuşurken yapılan yanlışlar:

a) Söyleyişle ilgili yanlışlar

1. Yapmacık bir söyleyişle hitap

2. Yanlış tonlama

3. Anlamsız kelimeler kullanma ve yersiz davranışlarda bulunma

4. Şey, filan, efendim gibi kelimeleri kullanma. "eeee, uuu, vb." sesleri çıkarma.

5. Argo ve kaba kelimeleri kullanma

b) Konuşama kurallarını bilmemekten doğan yanlışlar

1. Yersiz duraklamalar

2. Konuşma sırasında dilin musikisini bozma

3. Yanlış vurgulama

1. Söyleyişi zor kelimelerden oluşan tekerlemelerle çalışmalar

2. Şey, filan, efendim ile "eeee, uuu, vb." sesleri çıkarmadan konuşma uygulamaları.

3. El kol ve yüz hareketlerinden faydalanarak konuşma

11. Günlük konuşmalar:

12. Konuşma uygulamaları (Atatürk ile ilgili anılar sözlü olarak işlenecektir)

a) Hazırlıksız konuşmalar

1. Konusu öğretmen tarafından belirlenen konuşmalar

2. Konuyu öğrencinin belirlediği konuşmalar

3. Toplum birinci dereceden ilgilendiren konular üzerine serbest konuşmalar

4. Hatıraların anlatılması

5. Nükte yapma, hazır cevaplık

b) Hazırlıklı konuşmalar 1.Fıkra anlatma 2.Hikâye anlatma 3.Masal anlatma

4. Verilen bir konuda kısa konuşmalar hazırlama ve sunma

3. Bölüm: Sosyolojik Durum

Kompozisyon

2. Dönem (10. Sınıf Kompozisyon)

1. Bölüm Psikolojik güçlendirme:

a) Kompozisyon

b) Sözlü ve yazılı ifadelerle kompozisyon kavramı

c) Beğenilen sözlü ve yazılı ifadelerin

oluşturulmasında birikimin yeri

2. Bölüm Dinleme

3. Bölüm Konuşma Konuşma türleri 1.Hazırlıklı Konuşmalar

2. Hazırlıksız Konuşmalar

6. Bölüm: Sosyolojik durum: Dilin inceliklerine sahip olmanın toplumu etkilemedeki yeri

Kompozisyon

3. Dönem (11. Sınıf Kompozisyon)

I. Bölüm: Psikolojik Güçlendirme

II. Bölüm: Dinleme

III. Bölüm Konuşma

1.Şive ve ağız kavramları 2.Yazı dili (kültür dili) nedir?

3. Yazı dilinin bütünleştirici gücü

4. Sanatta, edebiyatta ve ilmi çalışmalarda yazı dilinin yeri ve önemi

Yazı dili ile yapılan hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmalar

a. Değişik konularda günlük konuşmalar

b. Toplumu birinci dereceden ilgilendiren konularda fikri konuşmalar

c. Dramatizasyon çalışmaları

d. Şiir ezberleme ve okuma

V. Bölüm Sosyolojik Durum

İyi insan, iyi vatandaş olmada dilin imkanlarına nlama, jest, mimikler) hakim olmanın önem

1992 öğretim programının içeriği incelendiğinde, diğer programlara göre en kapsamlı, geniş ve ayrıntılı içerik olduğu görülmektedir. Program içeriğinin sınıflandırılması ve sistematik sunumu açısından da bir uzmanlık eğitimi izlenimi uyandırmaktadır. Dersin dilbilgisi ile değişmeli olarak on beş günde bir yapılması, bu yoğunlukta bir içeriğin uygulanmasının oldukça zor olduğunu göstermektedir. Işıksalan (1997, s.41), içeriğin oldukça kapsamlı hazırlanmasının bireye davranış kazandırmaktan çok konu aktarmayı hedeflediğini ve bu tutumun öğrencinin dersi sevmesini engelleyerek öğretmeni de süre problemiyle karşı karşıya getirdiğini belirtmektedir.

1992 programında diğer programlardan farklı olarak ilk defa sözlü ve yazılı kompozisyonun psikolojik ve sosyolojik boyutları ele alınmıştır. Konuşma eğitiminin farklı boyutları olduğu ve bu boyutlar arasındaki etkileşimin konuşmayı ve iletişimi etkilediğini göstermesi açısından program içeriğindeki bu gelişme önemli görülmektedir. Programda konuşma eğitiminin tüm unsurlarıyla birlikte süreç (öncesi, süreci, sonrası), mekân, kıyafet, jest mimikler ve beden kullanımı başlıklarıyla ayrıntılı olarak ele alınması ve konuşmanın psikolojik ve sosyolojik açılardan da desteklenmesiyle konuşma eğitiminin çok boyutlu ve ayrıntılı olarak ele alındığı görülmektedir. Ayrıca, 1992 programına kadar hazırlanan tüm programlarda kompozisyon ders içeriklerinin okuma, yazma ve konuşma dil becerilerini geliştirmeye yönelik olarak hazırlandığı ve dinleme becerisinin ihmal edildiği saptanmıştır. 1992 programında dinlemenin de program kapsamına alınması, konuşma eğitimi açısından yaşanan bir gelişme olarak görülmektedir.

Ders Geçme ve Kredi Sistemine göre hazırlanan 1992 programından 1995-1996 öğretim yılı başında vaz geçilerek henüz programı hazırlanmamış olan Sınıf Geçme sistemine geçilmiş ve 1992 öğretim programında yer alan dönemlerin dağılımı sınıflara göre düzenlenerek bir değişiklik yapılmaksızın 1995 - 1996 eğitim öğretim yılında kullanılmaya devam edilmiştir.

1998 öğretim programı, öğretim programlarında yapılan değişikliklerin yaklaşık 110 adet Tebliğler Dergisi'nde yayımlanması üzerine onlarda programlarla ilgili olarak yapılan değişiklikleri toplayarak birleştirmek ve özellikle de 1995 Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programına Atatürkçülük konularıyla ilgili içeriğin eklenmesiyle ilgili değişiklikleri içerir. 1992 ve 1995 öğretim programları ile amaç, içerik ve ders saati açısından aynıdır.

2005 öğretim programında ortaöğretim dört yıla çıkmış olup konuşma eğitimine Dil ve Anlatım dersi kapsamında yer verilmektedir. Programın konuşma eğitimi içeriği şu şekilde gösterilebilir (MEB, 2005):

Dil ve Anlatım

9. SINIF

1. ÜNİTE: İletişim, dil ve kültür ilişkisi 3. ÜNİTE: Ses Bilgisi (Telaffuz)

10. SINIF

- 1. ÜNİTE: 1. Sunum 2. Tartışma 3. Panel*
- 2. ÜNİTE: Anlatım ve Özellikleri a. Anlatıma Hazırlık*
- b. Anlatımda Tema ve Konu*
- c. Anlatımda Sınırlandırma d. Anlatımın ve Anlatıcının Amacı*
- e. Anlatımda Anlatıcının Tavrı*
- f. Anlatımın Özellikleri g. Anlatımın Oluşumu*

11. SINIF

3. ÜNİTE: Röportaj, Mülâkat ve Söylev (hitabet, nutuk)

12. Sınıf

3. ÜNİTE: Açık Oturum, Sempozyum, Forum, Münazara, Konferans

2005 öğretim programında konuşmanın bir iletişim aracı ve ağırlıklı olarak hazırlıklı konuşma olarak ele alındığı ve bu kapsamda programda sunum, tartışma, panel, söylev, açık oturum, sempozyum, forum, tartışma ve konferans gibi konulara ağırlık verildiği görülmektedir. Bu durum programın günlük hayattan çok akademik hayatta karşılaşılan sözlü anlatım türlerinin öğretimine ağırlık verdiğini göstermektedir.

Amaçlarda belirtildiği üzere, mezun olduğunda “kendilerini her düzeyde sözlü ve yazılı olarak iyi, doğru

ve güzel ifade etmeleri” amaçlanan bireylerin günlük hayatta karşılarına çıkan durumlara yönelik sözlü anlatım becerileri kazanmaları gerekmektedir. Ancak programda açıklama, özür dileme, tanışma, ikili görüşme, telefon görüşmesi, sözlü rapor, toplantı gibi günlük hayatta en sık kullanılan iletişim türlerine yer verilmediği görülmektedir. Bu durum programın çağın ihtiyaçlarını karşılamak açısından yeterli olmadığını düşündürmektedir. Öğrencinin, yer, zaman, ortam, koşullar ve duruma göre konuşma özellikleri kazanması ve kendini her düzeyde ifade edebilme becerisi edinmesinin amaçlandığı bu programda her türlü konuşma bir anlatı olarak değerlendirilmiş ve anlatıma ilişkin genel kazanım ifadeleri belirtilerek konuşma türlerine yönelik ayrı uygulamalara yer verilmemesi bir eksiklik olarak görülmektedir. İnternet gibi teknolojik araçların ve görselliğin kullanımının yaygınlaşması üzerine programa sunum yapma gibi içeriğin eklenmesi programın günceli takip ettiğini gösteren olumlu bir gelişmedir.

2005 öğretim programının kazanım temelli hazırlandığı ve ele alınan her konu başlığına ilişkin ayrıntılı kazanım ifadelerinin yer aldığı, böylelikle ele alınan konunun hangi kapsamda işleneceği konusunda öğretmene yol gösterildiği görülmektedir. Programın ünite, amaç ve kazanım tablosunda yer alan amaç sütununda içerik bilgisine, etkinlik örnekleri bölümünde de içeriğine ilişkin uygulama örnekleri ve çalışma önerilerine yer verilmesi programın olumlu noktalarındandır.

2015 öğretim programında Türk dili ve edebiyatı dersi kapsamında konuşma becerisinin gelişimine ilişkin kazanımlar Sözlü İletişim başlığı altında ele alınmış içerik şu şekilde gösterilmiştir (MEB, 2015):

Tablo 1. 2015 Öğretim programında konuşma eğitimi içeriği

Ünite	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf*	
1. Ünite	İletişim		Hazırlıklı konuşma	-	Hazırlıklı
2. Ünite	Söyleyiş	özelliklerine uygun konuşma diksiyon	Şiir dinletisi	Şiir dinletisi	Şiir dinletisi
3. Ünite	Şiir dinletisi		-	Münazara	-
4. Ünite	-		Söyleşi	Kısa	film hazırlama
5. Ünite	Hazırlıklı konuşma		Etkili dinleme	İş görüşmesi	-
6. Ünite	Kısa oyun sahneleme		Kısa tiyatrosu	Hazırlıklı konuşma	Radyo
7. Ünite	sahneleme		seslendirme		
8. Ünite	-		Kısa	oyun	- sahneleme
9. Ünite	Etkili dinleme oturum		Haber sunma	Mülakat	Eleştiri Açık
10. Ünite	eleştirisi		Reklam filmi	Eleştiri (Kitap)	
	Panel		-	Söylev	

*Öğretim programlarında her sınıf farklı ünite sayıları doğrultusunda tasarlanmıştır, bu tabloda sadece ders içeriğine yer verilen ünitelere yer verilmiştir.

Program 2005 öğretim programı gibi kazanım temelli hazırlanmış olup programda ele alınan kazanım sayısı on yedi ile sınırlı tutulmuş ve 2005 öğretim programına göre daha genel ifadelerle konuşmanın temel unsurları üzerinden ilerlenmiştir. Programda esas alınan on yedi kazanımı işlenen konular doğrultusunda kazandırmak amaçlanmıştır. Programda tüm öğrenme alanlarının birlikte ilerlemesi, böylelikle öğrencinin hem içeriği öğrenmesi hem de ona ilişkin uygulama yapması esas alınmıştır.

2015 öğretim programıyla ele alınan içeriğin günün ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte tasarlandığı göze çarpmaktadır. Şimdiye kadar hazırlanan programlardan farklı olarak kısa oyun, kısa film, reklam filmi, haber sunma, radyo tiyatrosu seslendirme gibi konular ilk defa program içeriğine alınmış ve forum, sempozyum, konferans gibi konular programdan çıkarılmıştır. Ancak kısa film hazırlama, radyo tiyatrosu seslendirme, reklam filmi hazırlama gibi özellikle teknoloji destekli içeriklerin uygulanması oldukça zor görünmektedir.

2018 öğretim programının yapısı da 2015 öğretim programına benzemektedir. Sözlü iletişim dersinin konuşma eğitimi içeriği sınıflara göre şu şekildedir (MEB, 2018):

Tablo 2. 2018 Öğretim programında konuşma eğitimi içeriği

Ünite	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf*
1. Ünite	İletişim ve işlevleri	ve öğeleri,	Hazırlıklı konuşma	Farklı sanatlar ve edebiyat hakkında sunum yapma
2. Ünite	Sunu hazırlama		Hikaye ile film arasındaki farkların değerlendirilmesi	Hikaye yorumlama
3. Ünite	Şiir dinletisi hazırlama		Farklı dönemlere ait farklı nazım türleri	Şiir anlayışları ile ilgili hazırlık
4. Ünite	Dinleme türleri ve etkili dinleme,	Yazıl an metinleri	biçimlerinden oluşan dinleti sunma	kısa konuşma yapma
5. Ünite	sunma konuşma	Hazırlıklı	Efsane anlatma	Münazara Sohbet Roman ve film
6. Ünite	Öğrenciler tarafından yazılan kısa sahneleme		Sinemaya uyarlanan bir roma	karşılaştırması
7. Ünite	Kendin ve başkasını tanıtma (sözlü biyografi ve otobiyografi)		Meddah gösteri	Eleştiri
8. Ünite	Açıkoturum		si sunma	(Kitap eleştirisi)
9. Ünite	Blog/günlükten secilen		Bir hatıra anlatma	Mülakat

2018 öğretim programı yapısı itibarıyla 2015 öğretim programıyla benzer nitelikte olup aynı on yedi kazanım esas alınmış ve tüm öğrenme alanlarıyla eşzamanlı işlenen konular dâhilinde sözlü anlatım çalışmalarının yaptırılması temeline dayandırılmıştır. Bu uygulamanın öğrencinin öğrendiği konuya ilişkin uygulama yaparak konuşma becerisini geliştireceği düşünülmektedir. 2015 öğretim programında da olduğu gibi günün ihtiyaçları doğrultusunda içerik geliştirildiği görülmektedir. Örneğin 2015 programından farklı olarak bloglardan seçilen metinler sunulmasının, panel gibi ortaöğretimde sık kullanılmayan sözlü anlatım türlerinin programdan çıkarılmasının öğrencilerin ilgi duyduğu güncel konuların içeriğe yansıdığını göstermektedir. İçerikler incelendiğinde yapılan çalışmaların ele alınan türe ilişkin bir örnek sunumu şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Hemen her konu doğrultusunda planlanan sözlü iletişim etkinliklerinden çoğu uygulanabilir nitelikte olup bazıları (radyo tiyatrosu seslendirme, kısa oyun sahneleme, haber metni sunma vb.) özelliğindedir.

2015 öğretim programından farklı yanının programda işlenen her edebi türe ilişkin uygulama yapılarak (efsane anlatma, gezi yazısı okuma, vb.) konuşma becerisi ile edebiyat ve tüm dil becerilerinin birleştirilmesidir. Aynı zamanda öğrencilerin öğrendikleri her edebi türe ilişkin uygulama yapmalarının diğer öğrenme alanlarını destekleyeceği de düşünülmektedir. Programın günün ihtiyaçları doğrultusunda içeriğinin geliştirildiği ve uygulama ağırlıklı olduğu söylenebilir.

3. Öğretim Programlarında Yer Alan Konuşma Eğitime İlişkin Yöntem ve Teknikler ile Uygulamaya Yönelik Esaslara İlişkin Bulgular

1949 öğretim programında henüz içeriği belli olmayan kompozisyon dersinin amaçlarından hareketle uygulamasına ilişkin esaslar; bol ödevin esas alınması, öğrencilere şahsi görüş ifadesi kazandırılması, öğretmen rehberliğinin gerekliliği, öğrenci seviyesinin dikkate alınması, deneme ve alıştırmaların uygulamada esas alınması gerektiği şeklinde ifade edilmiştir. Dersin uygulanmasına yönelik yöntem ve teknik önerisinde bulunulmamıştır.

1952 öğretim programının uygulanması konusundaki öneriler; konuşma şekillerinin öğretiminde ders

dışı fırsatlardan (kol toplantısı, gezi, müsamere ve eğlence, vb) faydalanma ve önce sınıfta konuyu sunma, konuşma ve nezaket cümlelerinde yaşayan kültür dilimize mal olmuş şekiller kullanma, sesin kullanılmasına ve diksiyona dikkat etme, heyecanı kontrol etme, hata düzeltmede metodlu hareket etme ve mahcup öğrencileri teşvik etme şeklinde ifade edilmiştir. Açıklama çalışmalarında resim, grafik ve diyalog gibi materyallerin kullanılması gerektiği, açıklama yapan kişinin konuya hakim olması gerektiği, sunulan fikir ya da olguların mantıklı bir sıra sunulması gerektiği belirtilmiştir. Jestlerin doğal olması ve öğrencinin kitap gibi konuşması ya da metni olduğu gibi okuması önerilmemekte, yazı ve notlardan yararlanması önerilmektedir. Münazara ya da münakaşa konularının öğrenciler tarafından seçilmesi gerektiği ancak sınıf dışında kişisel anlaşmazlıklar yaratmaya uygun konular olmaması gerektiğinde uyarılmış ve uygulama öncesinde evde hazırlandıktan sonra sınıfta uygulama yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Tartışmaların önce öğretmen ve sonra öğrenciler tarafından seçilen bir başkan tarafından yönetilmesi önerilmektedir. Programda, söyleniş farklılıkları üzerine dikkat çekilerek şive birliği konusunda ısrarlı olunması gerektiği yazılmaktadır. Programın uygulaması sırasında dikkat edilmesi gerekenlere ilişkin bilgilerden hareketle öğretim sürecinde örnek olay, münazara, tartışma, gösterip yaptırma, sınıf dışı öğretim uygulamaları gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması gerektiği ifade edilmek istenmiştir. İçerikte belirtilen her konu için dikkat edilmesi gereken noktalara yer verilmesi program açısından büyük bir gelişmedir.

1954 programında tüm derslere yönelik olarak, “*Müfredatın Uygulanması ile İlgili Açıklamalar*” adlı bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde, derslerin işlenişine yönelik çeşitli açıklamalara yer verilmiştir. Bu açıklamalar 1957 öğretim programında da tekrar edilmiştir. Diğer programlarda örneği olmayan söz konusu bölümün sözlü kompozisyon kısmında yer alan açıklamalar şu şekilde özetlenebilir (MEB, 1954, s.109-111):

Öğrencilerin dil ve edebiyattaki ilerlemelerinin kendilerini başarılı şekilde ifade etme seviyelerinden anlaşılacağı söylenmekte ve okuma ile dille ilgili diğer çalışmaların tümünün başlıca hedefinin öğrencileri bildiklerini, duyduklarını ve düşündüklerini doğru, açık, tesirli bir şekilde söylemeye ve yazmaya alıştırmak yani kompozisyona hazırlamaktır.

Güzel konuşma ya da yazmanın bazı formülleri kullanmak olmadığı; hatıralardan, duygulardan, fikirlerden ve hayal birikimlerinin, gerçeği gözlemleme, düşünce ve duyguları tahlil kabiliyetlerinin konuşma ve yazma için gerekli olduğu, okuma metinleri ile yazma-konuşma alıştırmalarının öğrencileri bu yönde geliştireceği ifade edilir. Yazılı kompozisyonun hayatımızda birinci derecede önemli olduğu ancak kelime serveti ve cümle zenginliği açısından sözlü çalışmaların da ihmal edilmemesi gerektiği belirtilmektedir. Sözlü kompozisyon çalışmalarında öğrenciye heyecanlanmadan, doğal ve rahat konuşması, başkalarını dikkatle ve sabırla dinlemesi böylelikle bir durumun farklı yönlerini görerek değerli ve değersiz görüşleri ayırt etmesi, çabuk düşünmesi, peşin hüküm vermemesi ve mantıklı bir muhakeme yaparak adilane hüküm vermesi öğretilir. Öğrenci, bu dersle güzel, canlı ve çekici bir konuşmanın dinleyenler üzerinde bireyin şahsiyeti hakkında olumlu intiba bırakacağını öğrenecektir. Konuşma konuları okul ve sınıf seviyesine uygun, öğrenciyi yükseltici, laubaliliğe ve çatışmaya yol açmayacak nitelikte olmalıdır. Konuşmalarda konunun her öğrenci tarafından iyi anlaşılması için önceden sınıfça tespit edilecek öğrencilerin hazırlıklı gelmeleri sağlanmalıdır.

Öğrencilerin ses kullanımı, jest ve mimik, kelime ve cümleleri seslendirme konularında yapmacılığa ve hataya düşmemeleri için öğretmen tarafından tedbir alınması gerekmektedir. Konudan uzaklaşan, ciddiyetini koruyamayan, boş sözlerle zaman harcayan, başkalarının sözlerini kesen ve kendi düşüncesine aykırı fikirleri kabul etmeyen öğrenciler öğretmen tarafından denetlenmelidir. Aynı zamanda, konuşmaktan kaçınan öğrenciler teşvik edilmelidir. Bu çalışmalara ayrılan zaman dersle kısıtlanmamalı, diğer dersler ile okul içi ve dışındaki sosyal hayat bu faaliyetler için bir zemin olarak kullanılabilir. Dile hâkim olmak, manaları ve değerleri iyi bilen zengin bir kelime hazinesine ve çeşitli cümle kurma maharetine sahip olmak demektir bu nedenle sözlü ve yazılı kompozisyon kapsamında, kelime hazinesini ve cümle kullanımını geliştirici çalışmalar yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Belirtilen noktaların yanı sıra programda karşılıklı konuşma yapma, açıklama, haber verme, sözlü rapor, hikâye anlatma, münakaşa yapma, mülakat, münazara ve konferansa katılma gibi konuların uygulamalı yapılmasının önerilmesi öğrencinin aktif olduğu etkileşimli yöntemlerin kullanılmasının tavsiye edildiği şeklinde anlaşılabilir.

1976 öğretim programında bu ders kapsamında uygulamalı çalışmalara ağırlık vererek açık, güzel ve

doğru Türkçe konuşma alışkanlığı kazandırma hedeflenmiştir. Telaffuz ile jest ve mimik kullanımı konusuna özen gösterilmesi, ayrıca hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmalarla duygu ve düşünceleri tabii ve serbestçe anlatma alışkanlığı kazandırmanın esas alınması gerektiği üzerinde durulmuştur. 1976 öğretim programı ile konuşma ve yazma becerisine ilişkin çalışmaların teorik değil pratik olması konusu üzerinde durulmuş ve demokratik yaşamda bu becerilerin öneminden bahsedilerek özellikle bu becerilerin dikkatle öğretilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak öğretmenlerin öğrencilere kazandırması gereken çeşitli sözlü anlatım özelliklerinin hangi içerik, yöntem ya da uygulamayla, nasıl verilmesi gerektiğine ilişkin yeterli bilgi verilmemiştir.

1992 öğretim programında dersin uygulaması sırasında uyulması gerekenler başlığı altında konuşma eğitimine ilişkin şu öneriler sunulmuştur: Konular basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora giden bir sıra ile ele alınmalıdır, metinlerden hareketle öğrencinin kendi duygu ve düşüncelerini doğru ifade etmesini sağlayan uygulama çalışmaları yapılmalı, öğrencileri kabiliyetlerine göre değerlendirilmeli ve şiir, hikâye, roman, piyes okuma gibi faaliyetlere katılmaya özendirilerek uygun örneklerle yönlendirilmeli, konuların uygulamalı işlenmeli, hazırlıklı ve çeşitli çalışmalarla hazırlıksız konuşma alışkanlığı kazandırılmalı, öğrencilere topluluk karşısında rahat konuşabilme, başkalarını dikkat, sabır ve saygıyla dinleyebilme alışkanlığı kazandırılmalı gibi açıklamalarda bulunmuş ancak bunların nasıl yapılacağına ilişkin yöntem ve teknik önerilerinde bulunulmamıştır.

2005 öğretim programında öğrenci merkezli öğretme ve öğrenme stratejileri benimsenmiştir. “Programın Uygulanmasına Yönelik Esaslar” başlığı altında dersin uygulanması sırasında uyulması gerekenler ayrıntılı olarak açıklanmış olup şu şekilde özetlenebilir: Ses, telaffuz, kelime, cümle ve paragraf anlatım malzemelerini kullanma alışkanlığı edinme, iyi ve doğru konuşma örnekleriyle önce öğrencilerin söyleyiş kusurlarını belirleme ve bunları önce metinleri yazdırarak sonra da yazı dili ile yazılmış metinler okutarak ve kelimeleri doğru ve güzel telaffuz eden kişilerin konuşmalarını dinletme, dil ve telaffuz kusurlarını düzeltme, öğrencileri kusursuz konuşma konusunda birbiriyle yarışmalarını sağlama, güzel konuşma örnekleri dinleterek güzel konuşma zevki kazandırma, güzel konuşma örnekleri dinletme, örnek güzel sözler ve seçilmiş cümle örnekleri içeren dosyalar hazırlamak, seçilen metinlerden hareketle soru cevap ve açıklama yoluyla öğrencilere beceri kazandırma, sözlü metinler dinlettirme; sonra da bu metinlerin nasıl hazırlandığı, metinlerin oluşumu, metinlerde anlatıcının tavrı, metinlerin ifade özellikleri, metinlerde konu ve tema üzerinde öğrencileri konuşturma, gruplar arasında yapılan tartışmalarla konuya ilişkin sonuçlara ulaşma, konferans, açık oturum, sempozyum, mülâkat gibi konuşma türlerinin özelliklerini belirleyerek örnek izletme ve düzenlemek. Ayrıca öğrencilerin metinleri anlamaları, yorumlamaları ve ondan estetik zevk almaları için programda önerilen yöntem ve teknikler; problem çözme, tartışma, açıklama, canlandırma, beyin fırtınası gibi tekniklerdir. Konuların işlenişinde eğitim ve öğretimin vazgeçilmez unsurları olan eğitim araç ve gereçlerinden (tepegöz, bilgisayar, televizyon, kasetçalar, video) yararlanılması önerilmektedir.

Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan 2005 öğretim programı yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi esas alınmış olmakla birlikte konuların yoğunluğu ve kazanım sayısının fazlalığına karşın ders saatinin yetersizliğinden dolayı eleştirilmiştir. Bu durum konuşma eğitiminin uygulamadan çok teorik açıdan ele alındığını düşündürmektedir.

2015 öğretim programında, okuma, yazma ve sözlü iletişim çalışmalarının aynı tür etrafında ve birbiriyle ilişkili biçimde yürütülmesine özen gösterilmiştir. Tür ve beceri merkezli eğitim esas alınmış ve edebiyat ve dil – anlatım çalışmalarının bir arada yürütülme, böylelikle okuma, yazma, dinleme ve konuşma çalışmaları arasında ilişki kurulması amaçlanmıştır. Böylece öğrencilerin okuma çalışmalarında kazandığı bilgi ve becerileri yazma ve sözlü iletişim çalışmalarıyla uygulamaya geçirmesi amaçlanmıştır. Programda sözlü iletişim tür ve teknikleri tanıtılarak tanıtıcı bilgilerin verilmesi, gerekli olduğunda konula ilgili video ve uygulamalardan yararlanılarak öğrencilerin konuşma ve dinleme tekniklerini kavramalarının sağlanması önerilmiştir. Sözlü iletişim çalışmalarında konuşma ve dinleme uygulamalarının aşamalı biçimde gerçekleştirilmesi ve her öğrencinin bir dönemde en az bir sözlü iletişim uygulamasına katılmasının sağlanması önerilerek sunum yapma, dinleti yapma, radyo tiyatrosu seslendirme gibi etkileşimli ve uygulamalı yöntem ve tekniklerle ağırlık verilmiştir.

2018 öğretim programında sözlü iletişim çalışmalarının her metinden sonra değil ünite süre ve içeriklerine göre belirlenen yerde yapılması planlanmıştır. 2015 öğretim programında olduğu gibi yazma ve okuma konu ve metinleri ile bağlantılı olarak yazma ve sözlü iletişim konu ve etkinlikleri verilerek ilgili kazanımlar çerçevesinde işleneceği belirtilmiştir. Konuşma ve dinleme uygulamalarının aşamalı biçimde gerçekleştirilmesi, her ünitenin başında yapılacak sözlü iletişim çalışmalarının planlanması ve her öğrencinin bir dönemde en az bir sözlü iletişim uygulamasına katılmasını sağlamak amaçlanmıştır. Ünitelerdeki sözlü iletişim tür ve tekniklerine dair tanıtıcı bilgiler verilmeli, gerekli görüldüğünde konuyla ilgili örnek video ve uygulamalardan yararlanılarak öğrencilerin konuşma ve dinleme tekniklerini kavramaları belirtilmiştir. Dersin işleniş sürecinde kelime veya kelime gruplarının doğru telaffuzuna yönelik çalışmalara yer verilmesi ve uygulamalarda görsel iletişim araçlarına (slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, Genel Ağ, EBA uygulamaları) yer verilerek kazanımlarla ilgili belgesel ve film gibi materyallerden yararlanılması belirtilmiştir. Görsel araçların kullanım sıklığının artması nedeniyle özellikle son programda bu tür araçlardan yararlanılmasının önerildiği düşünülmektedir. Ders içeriğinin uygulama odaklı olması programın öğrencilerin etkin katılımını esas aldığı göstermekle birlikte bir dönemde bir öğrencinin en az bir çalışma yapması içerikte belirtilen uygulamaların gerçekleştirilmesi açısından yeterli görülmemektedir.

4.Öğretim Programlarında Konuşma Eğitime İlişkin Ölçme Değerlendirme Yaklaşımına İlişkin Bulgular

Türk dili ve edebiyatı öğretim programları incelendiğinde, sadece konuşma eğitimi değil tüm Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi açısından ölçme ve değerlendirmenin arka plana atıldığı belirlenmiştir. 2005 öğretim programına kadar tüm programlarda sadece “değerlendirme yaparken dikkat edilmesi gerekenler” başlığı altında genel ifadelerle konu başlıkları bazında bu konuya değinildiği ve derse ilişkin kapsamlı bir ölçme değerlendirme yaklaşımının olmadığı görülmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamına 2005 ve sonrasında uygulanan öğretim programları bu başlık altında değerlendirilmiştir.

2005 öğretim programında ölçme için kazanımlar ve becerilerin ölçülmesinde çoktan seçmeli, boşluk doldurma, eşleştirmeli, kısa cevaplı, açık uçlu sorulardan oluşan testlerin yanında, süreci değerlendirmeye yönelik olarak çeşitli örnekler ve formların kullanılması önerilmiş olup programda soru türleri ile bu soruların nasıl hazırlanması gerektiği hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Sınav, ödev, proje ve gözlem sonuçlarının öğrencilerle beraber değerlendirilmesi ve öğretmenin değerlendirme sürecinde eksiklikleri belirleyip öğrencilere hatalarını düzeltme fırsatı tanınması gerektiği belirtilmiştir. Değerlendirme sürecinde öğretmenin birkaç aracı (tartışma, yazma, okuma, performans ödevleri ve sunular) birlikte kullanarak çoklu değerlendirme yapması önerilmektedir. Ölçme değerlendirme yapma aşamaları; süreç değerlendirme ve sonuç değerlendirme başlıkları altında anlatılanlara göre öğretmenlere örnekler sunulmuştur. Süreç değerlendirme, öğrencinin, öğrenme ve öğretme sürecinde yaptığı projeler, ödevler, sunular vb. çalışmalar olup programda sunulan formların kullanılması önerilmiştir. Konuşma eğitiminde bu aşamada yapılabilecek çalışmalar; okumayı gözlemlenme (öğretici metinleri okuma, şiir okuma, vb.) olarak belirtilmiştir.

Bu öğretim programında performans temelli değerlendirme önerilmekte ve performansı değerlendirirken anma ve kutlama programları, şiir ezberleme, ödev, proje vb. gibi ana başlıklara göre ölçek hazırlanıp kullanılabilmesi belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerin süreçteki başarılarını değerlendirmek için öğrenci ürün dosyalarının (portfolyo) kullanılması önerilmektedir. Bu dosyada bulunabilecek konuşma eğitimine ilişkin çalışma örnekleri araştırma ve sunum, metin seslendirme, şiir kaydı, masal kaydı, vb. olabilir. Süreç değerlendirmede kullanılan gözlem formları, performans değerlendirme çalışmaları, öğrenci ürün dosyasının yıllık ödev notu veya kanaat notu olarak kullanılabilmesi belirtilmiştir. Sonuç değerlendirme, amacıyla çoktan seçmeli, eşleştirmeli, uzun cevaplı, kısa cevaplı vb. sorulardan oluşan testlerin kullanılabilmesi belirtilmiş ve test soruları hazırlama konusunda bilgi verilmiştir. Öğrencileri değerlendirirken amacın sadece not vermek olmadığı aynı zamanda öğrencilerin eksikliklerinin belirlenmesi ve bu eksiklikleri gidermeye yönelik önlem alınması ve öğrencinin ders dışı etkinliklere teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Örneğin okuma etkinliklerinde öğrenciler doğru ve etkili okumaya özendirilmelidirler. Programda ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin ayrıntılı olarak bilgi verilmesi programın olumlu yönlerinden biridir.

ancak programda birçok dil becerine ilişkin ölçme aracı örneği olmasına rağmen konuşma becerisinin değerlendirilmesine ilişkin bir ölçme aracına yer verilmediği bir eksiklik olarak görülmektedir.

2015 öğretim programında dersin eğitim-öğretim sürecinde tanılayıcı, biçimlendirici ve düzey belirleyici olmak üzere üç tür ölçme ve değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiş ve her değerlendirme türü hakkında bilgi verilmiştir. Öğrencilerin ön koşul bilgi ve beceri düzeylerin belirlemeyi amaçlayan tanılayıcı değerlendirmenin “Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma” aşamasında gerçekleşmesi gerektiği ifade edilmiştir. **Biçimlendirici değerlendirme**nin Sözlü İletişim Uygulamaları aşamasında öğrencilere yönelik geri bildirimler ve değerlendirmelerle öğretme süreci devam ederken ve ünite sonunda yapılması önerilir. **Düzyer belirleyici değerlendirme**de Türk Dili ve Edebiyatı dersinde çok yönlü bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlandığı için farklı ölçme ve değerlendirme yöntemlerini (açık uçlu, kısa cevaplı, doğru- yanlış vb. performans değerlendirme, ürün dosyası değerlendirme, öz ve akran değerlendirme vb.) bir arada kullanmayı gerektirdiği belirtilmiştir. Bu kapsamda sözlü iletişim uygulamalarının (hazırlıklı konuşmalar, canlandırma uygulamaları ile sınıf içi konuşma ve dinleme çalışmalarının) konuşma performansları kontrol listesi, gözlem formu, derecelendirme (likert) ölçeği, dereceli puanlama anahtarı vb. kullanılarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Programda sözlü anlatım becerilerinin öğrencinin dönem içinde yaptığı hazırlıklı konuşma, kısa oyun canlandırma, şiir dinletisi sunma vb. etkinlikler ve derse katılımı, derste söz alması ve ders içi etkinliklerde konuşulanları dinlemesi dikkate alınarak değerlendirileceği ve her dönemde bir performans notunun sayılan hususlar dikkate alınarak verileceği belirtilmiştir.

2018 öğretim programında hiçbir insanın başkasıyla aynı olmamasından dolayı öğretim programlarında belirtilen ölçme ve değerlendirme sürecinin de herkese uygun ya da herkes için geçerli ve standart olamayacağı belirtilmiş ve bu nedenle ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Öğretim programlarının bir yol gösterici olmakla birlikte ölçme ve değerlendirmeye ait bütün unsurları içermeyeceği ve eğitimde çeşitliliğin birey, eğitim düzeyi, ders içeriği, sosyal ortam, okul imkânları vb. iç ve dış dinamiklerden ciddi şekilde etkilenmesinden dolayı ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlamada önceliğin öğretim programlarından değil öğretmen ve eğitim uygulayıcılarından beklenmesi gerektiği ve bu konuda öğretmenlerden temel beklentinin özgünlük ve yaratıcılık olduğu ifade edilmiştir. Bu genel açıklamanın ardından programda ölçme ve değerlendirmeye ilişkin genel esaslar şu şekilde özetlenebilir: ölçme ve değerlendirme çalışmalarında kazanım ve açıklama esas alınmalı, ölçme araç ve yöntemleri açısından kesin sınırlar çizilemez tercih edilen araç ve yöntemde gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalı, ölçme ve değerlendirme eğitim süreci boyunca yapılmalı ve tek başına değil izlenen süreçlerle birlikte bütünlük içinde ele alınmalıdır ve bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genel geçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir, eğitim sadece “bilme (düşünce)” için değil, “hissetme (duygu)” ve “yapma (eylem)” için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez, Çok odaklı ölçme değerlendirme esastır ve uygulamalar öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilir. Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebileceği için süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır. 2018 programında ünite ölçme ve değerlendirme çalışmaları hakkında, her ünitenin sonunda o üniteye kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerileri değerlendirmeye yönelik olarak ölçme ve değerlendirme çalışmalarına yer verildiği ve soruların üniteye işlenen soruları kapsar nitelikte olması gerektiği belirtilmiştir.

Öğretmenlerden temel beklentinin özgünlük ve yaratıcılık olduğu belirtilmiş ve ölçme değerlendirmeye ilişkin temel esaslar verilerek bu esaslara göre değerlendirmenin yapılması söylenmiştir. Belirtilen esaslarda ölçme ve değerlendirmenin süreç odaklı olması, aracın tek tip olmaması ve sadece bilişsel ölçümü esas almaması ve süreç içi değişimlerin de dikkate alınması gibi yeniliklere yer verilmektedir. Belirtilen bu yenilikler, öğretmenin özgün ve özgür olması ile yaratıcılığının esas alınması açısından önemli olmakla birlikte bu konuda ayrıntılı bilgi verilmemesi ölçme ve değerlendirme konusunda temel bilgiye sahip olmayan öğretmenlerin söz konusu esaslara dayalı bir ölçme değerlendirme sürecini gerçekleştirmeleri konusunda soru işareti oluşturmaktadır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Çalışmanı ilk alt amacı kapsamında Cumhuriyet döneminde hazırlanmış ve uygulanmış olan ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarının “amaçları”nda konuşma eğitiminin nasıl ele alındığı incelenmiştir. İlk olarak 1942 öğretim programının dilbilgisi dersi kapsamında konuşma eğitimine ilişkin bir amaç ifadesine yer verildiği belirlenmiştir. 1949 öğretim programı ile kompozisyon dersinin amaçları içerisinde genel ifadelerle belirtilen konuşma eğitiminin önemi, 1954 öğretim programı ile klasik tanımına ulaşmış “öğrencilerin bildiklerini, gördüklerini, duyup düşündüklerini doğru ve maksada uygun olarak anlatma kabiliyetini söz ve yazı ile geliştirme” olarak belirtilmiştir. Bu ifade 1956, 1957 öğretim programlarının genel amaç ifadesinde tekrar edilmiş, 1976’da özel amaç ifadesiyle geliştirilerek olgun bir seviye ile konuşma dilinde gerekli teknikleri geliştirmeyi öğretme açısından genişletilmiştir. 1992 öğretim programıyla estetik incelik ve kültür aktarımındaki rolü de göz önünde bulundurularak ifade edilen amacın 2005 öğretim programında daha ayrıntılı ifade edildiği, vizyonunun geliştiği, biraz daha üst düzeye ulaşmayı hedeflediği ve günlük yaşamda kullanımı açısından dilin iletişim aracı olarak ele alındığı belirlenmiştir. 2015 öğretim programında duygu, düşünce ve hayallerin sözlü anlatımı yoluyla doğru ve etkili ifade etme becerilerini geliştirme olarak klasik ifadeye geri dönüldüğü görülmektedir. 2018 programı ile becerilere bakışın değiştiği, konuşma becerisi ile birlikte diğer dil becerilerine bir strateji olarak yaklaşıldığı ve öğrencilerin etkili iletişimciler olmalarının hedeflendiği belirlenmiştir. Geçmişten günümüze 2018 programı dışındaki tüm öğretim programlarında konuşma eğitimi açısından aynı amacın güdülmesi ve bu amacın neredeyse aynı sözcüklerle ifade edilmesi dikkat çeken bir unsurdur. Balcı, Coşkun ve Tamer (2012) tarafından Türkçe dersi öğretim programlarının amaçlarının değerlendirildiği çalışmada da konuşma eğitimine ilişkin aynı amaç ifadesinin “Duygu ve düşüncelerini karşısındakilere doğru ve güzel biçimde sözle anlatmak” hemen hemen tüm programlarda tekrar edildiği belirlenmiştir. Bir programın hareket noktasını oluşturan amaç ifadelerinin programın yaklaşımı hakkında da önemli ipuçları verdiği anlaşılmaktadır. Amaç cümlelerinde konuşma becerisine yeterince yer verilmeyen programlarda konuşma eğitimine ilişkin yeterli düzeyde içerik, yöntem-teknik, uygulama önerisi ve ölçme değerlendirme bilgisine de yer verilmediği belirlenmiştir. Bu sonuç, Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarının hareket noktası niteliğindeki amaç cümlelerinin oluşturulması sürecinde tüm dil becerileri açısından kapsayıcı ve eşit bir yaklaşımın göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir.

Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarının “içeriğinde” konuşma eğitimine nasıl yer verildiği incelendiğinde, konuşma eğitime ilişkin ilk içeriğe 1942 öğretim programının dilbilgisi dersinde rastlandığı ve bu konuda programda ses bilgisi, vurgu, ulama ve ton değişiklikleri içeriğine yer verildiği görülmüştür. 1949 programında müstakil bir ders olan kompozisyon dersinin amacı genel olarak ifade edilmekle birlikte henüz bu derse ilişkin bir içerik hazırlanmamış ancak öğretmenlere yardımcı olması amacıyla 1952 yılında yayımlanan genelge ile derse ilişkin içerik ve içeriğe ilişkin genel bilgi verilmiştir. 1954 programında konuşma eğitimi kapsamında o güne kadar hazırlanan en ayrıntılı içerik hazırlanmış, bu içerik doğrultusunda verilmesi gereken bilginin içeriği ayrıntılarıyla açıklanmış ve uygulama sürecinde dikkat edilmesi gerekenlere ilişkin bilgiler verilmiştir. 1957 programı, 1954 programının geliştirilmiş son şekli olup hazırlanan içeriğin teorik açıdan kapsamını ve sınırlarını çizmesi açısından bilgi veren, pratik açıdan ise öğrencinin öğrendiklerini yaşantısıyla bütünleşerek hayata geçirebileceği işlevsel bir yapıda tasarlandığı belirlenmiştir. İçerik açısından hazırlandığı dönemin ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olmasına rağmen 33 yıl uygulamada kalması nedeniyle son dönemlerinde çağın gerekleri doğrultusunda güncelleştirilmesi gerektiği konusunda çeşitli eleştiriler almıştır. 1976 programı; içeriğin tavsiye niteliği taşıması, genel ve net olmayan ifadelerden oluşması ve sistematik bir şekilde tasarlanmaması açısından eleştirilerek uygulanamaması nedeniyle kabulünden bir sene sonra 1957 öğretim programına dönülmüştür. 1992 öğretim programı oldukça sistematik ve kapsamlı bir içeriğe sahip olmakla birlikte programda içerik hakkında teorik açıklamaya yer verilmemiştir. Program; konuşma ve dinleme becerilerini birlikte ele alması, konuşmayı öncesi, süreci ve sonrası bağlamında, kılık kıyafet, mekân ve jest mimikler ile psikolojik ve sosyolojik süreçlerle birlikte bir bütün olarak değerlendirmesi açısından bir uzmanlık eğitimi gibi tasarlanmıştır. Ancak oluşturulan ayrıntılı içeriğin dilbilgisi dersi ile dönüşümlü olarak on beş günde bir işlenen derslerle tamamlanmasının mümkün olamayacağı belirtilerek program bu konuda eleştirilmiştir (Dursunoğlu, 2006). 2005 öğretim programında konuşmanın genel olarak akademik ve hazırlıklı konuşma olarak algılandığı ve bu kapsamda sunum, tartışma, panel, açıkoturum, sempozyum, forum, vb. konulara ağırlık verildiği belirlenmiştir. Programda belirtilen her sözlü anlatım türünün öğretimine ilişkin ayrıntılı kazanım

ifadelerinin belirtilmesi, öğretmenlere öğretim sürecinde rehber olmuş, ancak ders saatlerinin tüm kazanımlara ulaşmak için yeterli olmaması eleştirilmiştir. Programda dil bir iletişim aracı olarak ele alınmasına rağmen günlük yaşamda karşılaşılan açıklama, özür dileme, tanışma, ikili görüşme, toplantı, telefon görüşmesi, sözlü rapor gibi sözlü iletişim türlerinin programda yer almaması, konuşma eğitimine işlevsel bir açıdan yaklaşılmadığını göstermektedir. 2015 öğretim programında 2005 öğretim programında yer verilen sempozyum, panel, forum gibi konulara yer verilmemiş; çağın ihtiyaçları doğrultusunda kısa oyun, kısa film, reklam filmi, haber sunma gibi sözlü anlatım türleri programa dahil edilmiştir. Programdan bir önceki programda yer verilen ayrıntılı kazanım ifadeleri kaldırılarak sözlü iletişime ilişkin on yedi kazanım belirtilmiş ve öğrencilerin bu kazanımlara işlenen tüm sözlü anlatım türlerinden hareketle ulaşması hedeflenmiştir. 2018 programında da 2015 programında yer alan sözlü iletişim kazanımları esas alınmıştır. Bu programda tüm öğrenme alanlarının birbiriyle paralel ilerlemesi esas alınmış, böylece öğrencinin diğer öğrenme alanlarında işlenen konuya ilişkin sözlü iletişim çalışması yaparak hem konuyu uygulaması hem de konuşmaya yönelik pratik yapması amaçlanmıştır. Bu bütüncül yaklaşım, edebiyatın ve dil becerilerinin bir bütün olduğunu ve Türk dili ve edebiyatının yaşamın içinde olduğunu öğrencilerin kavramaları açısından önemli görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde uygulanmış olan ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı öğretim programları konuşma eğitimi sürecinde kullanılması önerilen yöntem teknikler ve uygulamaya ilişkin esaslar açısından incelendiğinde, tüm programlarda konuşma eğitimi açısından uygulamalı çalışmalara önem verilmesi gerektiğinin belirtildiği görülmektedir. 1952 öğretim programında konuşma şekillerinin öğretiminde sınıf dışı öğrenme ortamlarından (kol toplantısı, gezi, müsamer, eğlence, vb.) yararlanma, jest ve mimikleri doğru kullanma, grafik tablo gibi materyallerden yararlanma önerilmektedir. 1954 öğretim programında da güzel konuşmanın okuma ile desteklenmesi gerektiği ve öğrencilerin münazara, münakaşa gibi konularda uygulamalar yapmaları önerilmektedir. 1976 öğretim programında uygulamalı çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmiş ancak hangi yöntem-tekniklerle ve ne şekilde yapılacağına dair bir açıklama yapılmamıştır. 1992 öğretim programında öğrencilerin kabiliyetlerine göre uygulama çalışmalarına yönlendirilmeleri gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu konuda en ayrıntılı bilgi veren program 2005 öğretim programıdır. Programda hem kullanılması gereken yöntem ve tekniklerden (problem çözme, açıklama, tartışma, doğaçlama, beyin fırtınası, vb.) bahsedilmiş hem de öğretmenin bu süreçte yapabileceği çalışma örnekleri ve önerilerine yer verilmiştir. 2015 öğretim programında yöntem ve tekniklerin konuşma eğitiminde kullanımı konusunda bilgi verilmemiş ancak video ve uygulamalardan yararlanılarak sözlü iletişim tekniklerin kavratılması ve her dönem öğrencilerin en az bir sözlü iletişim uygulaması yapmasının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Sözlü iletişim içeriğinin uygulama odaklı olması, konuşma eğitiminin öğrencilerin etkin katılımının esas alınarak yapılandırıldığını düşündürmekle birlikte programda öğretmenlere örnek olmak amacıyla yöntem ve teknik kullanımı örneklerine yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. 2018 öğretim programında da örnek video ve uygulamalarla öğrencilerin teknikleri kavramaları, uygulamalı telaffuz çalışmalarının yapılması önerilmekte ve görsel iletişim aralarına yer verilerek belgesel gibi materyallerden yararlanılması önerilmektedir. Son yıllarda bilgi teknolojisinde yaşanan hızlı gelişmelerle görsel araçların kullanım sıklığının artması ve MEB tarafından gerçekleştirilen çeşitli projeler (FATİH, EBA, vb) aracılığıyla okullarda akıllı tahta, tablet ve eğitim portallarının kullanılması nedeniyle özellikle son programda bu tür araçlardan yararlanmanın teşvik edildiği görülmektedir. Bireylerin öğrenme biçimlerini etkileyen ve yeni okuryazarlık kavramlarının oluşmasını sağlayan teknolojik gelişmeler Türk dili ve edebiyatı öğretim programında olduğu gibi Türkçe Öğretim Programına da yansıyor programda tablet, e-kitap, akıllı tahta gibi uygun araçların kullanılması önerilmiştir (Atik ve Aykaç, 2017). Bu durum Aktaş ve Yurt'a (2016) göre geleneksel okuryazarlık kavramından medya okuryazarlığı kavramına doğru geçişin göstergeleri arasında görülmekte ve Bayburtlu'ya (2015) göre eğitim programının ihtiyaçlara göre düzenlendiğini göstermektedir. Ders içeriğinin uygulama odaklı olması, programın öğrencilerin etkin katılımını esas aldığını göstermekle birlikte yöntem ve tekniklere ilişkin önerilerde bulunulmaması, kullanımlarına ilişkin örnek verilmemesi nedeniyle öğrenme-öğretme süreci açısından 2015 ve 2018 programlarında yöntem -teknik kullanımına yeterince önem verilmediği söylenebilir. Öğretim programlarının öğretmenlere yol gösterici niteliğinden hareketle, programlarda sadece görsellerin değil etkileşimli yöntem ve tekniklerin de konuşma eğitiminde kullanımına ilişkin örnek uygulamalar yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Cumhuriyet döneminde hazırlanmış ve uygulanmış olan ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı öğretim

programlarının konuşma becerisinin ölçümüne ilişkin “ölçme değerlendirme” yaklaşımları incelendiğinde, 2005 yılına kadar uygulanan öğretim programlarında “değerlendirme yaparken dikkat edilmesi gerekenler” başlığı altında içerikteki konu başlıklarına yönelik değerlendirmelere ve düzeltmelere değinildiği ancak Türk dili ve edebiyatı dersine yönelik genel bir ölçme değerlendirme yaklaşımının öğretim programlarında yer almadığı belirlenmiştir. Bu sonuçla paralel olarak Ulutaş ve Erman (2011)’in araştırmasında da Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar oluşturulan öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme konusunda öğretmenlere yeterli desteğin verilmediği belirtilmektedir. Bu konuda en kapsamlı öğretim programı 2005 programı olup program içerisinde ölçme ve değerlendirme süreçlerinin yanı sıra bu süreçte kullanılacak araçlar ve bu araçlarda yer alan soruların nasıl hazırlanması gerektiği konusunda ayrıntılı bilgi verilerek öğretmene rehberlik edilmiştir. Programda süreç ve sonuç değerlendirme temelli ölçme değerlendirme yaklaşımı hakkında bilgi verilerek konuşma eğitiminde kullanılacak araçlar belirtilmiştir. Ancak programda birçok ölçme aracı örneği verilmiş olmasına rağmen konuşma becerisini ölçmeye yönelik bir ölçme aracı örneği verilmemesi programın eleştirilen noktasıdır. 2015 öğretim programında ise öğretim sürecinde tanılayıcı, biçimlendirici ve düzey belirleyici yaklaşımla ölçme ve değerlendirme yapılması gerektiği belirtilerek bu yaklaşımlar hakkında bilgi verilmiş, ancak örnek ölçme araçlarına yer verilmemiştir. 2018 öğretim programında ölçme ve değerlendirme yaklaşımı tamamen değişmiş, öğrencilerin birbiriyle aynı olmamasından dolayı ölçme ve değerlendirme sürecinin de herkes için geçerli ve standart olmayacağı belirtilerek çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenlerden temel beklentinin özgünlük ve yaratıcılık olduğu belirtilmiş ve ölçme değerlendirmeye ilişkin temel esaslar verilerek bu esaslara göre değerlendirmenin yapılması söylenmiştir. Programda belirtilen esaslarda; ölçme ve değerlendirmenin süreç odaklı olması, aracın tek tip olmaması ve sadece bilişsel ölçümü esas almaması ve süreç içi değişimlerin de dikkate alınması gibi yeniliklere yer verilmektedir. Belirtilen bu yenilikler, öğretmenin özgün ve özgür olması ile yaratıcılığının esas alınması açısından önemli olmakla birlikte bu konuda yeterli bilgi verilmemesi ölçme ve değerlendirme konusunda temel bilgiye sahip olmayan öğretmenlerin söz konusu esaslara dayalı bir ölçme değerlendirme sürecini gerçekleştirmeleri konusunda soru işareti oluşturmaktadır. Atik ve Aykaç’ın (2017) araştırmasına göre aynı yaklaşım Türkçe programları için de esas alınmış ve 2015 Türkçe öğretim programında da ölçme değerlendirme araçlarına örnek verilmemesi eleştirilmiştir.

Programın bir kılavuz işlevi görmesi nedeniyle programlarda uygulayıcısı olan öğretmenler için örnek nitelikte ancak öğretmeni sınırlamayan ve yaratıcılıklarını kullanarak geliştirebilecekleri öğrenme alanları (sözlü iletişim, okuma, yazma) doğrultusunda etkinlik örneklerine, metin işleme ve değerlendirme örneklerine yer verilebilir. Tüm öğretim programlarının konuşma eğitimine yer verme düzeyleri açısından incelenmeleri sürecinde öğretim programlarının tüm dil becerilerine eşit düzeyde yer vermedikleri belirlenmiştir. Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarında ilk yer alan dil becerisi okuma, ardından yazma, sonra konuşma ve en son olarak da dinleme olmuştur. Oysa dil bir bütündür ve tüm beceriler birlikte geliştikleri sürece bireyin dil gelişimini olumlu yönde desteklemektedirler. Bu nedenle bundan sonra hazırlanacak öğretim programlarında tüm dil becerilerine eşit düzeyde yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Türk dili ve edebiyatı eğitimi, başlangıçta edebiyat tarihi, gramer, kıraat ve tahrir dersleri kapsamında ele alınarak edebiyat tarihi ağırlıklı işlenmiştir. Bu nedenle Türk dili ve edebiyatı eğitiminin tarihsel gelişim sürecine daha ayrıntılı bakabilmek amacıyla dinleme, okuma ve yazma gibi tüm dil becerilerinin öğretim programlarında ele alınmış seyrinin incelenmesinin alanın gelişim sürecinin belirlenmesi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, E., & Yurt, S. U. (2016). *2005 ile 2015 ilköğretim Türkçe Dersi öğretim programlarının (1-8 sınıflar) karşılaştırılması*. 15. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumunda Sunulan Bildiri, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla. Erişim adresi: <http://usos2016.com/usos2016-bildiri-ozet-kitabi.pdf> sitesinden erişilmiştir.
- Arhan, S. (2007). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okulları ikinci kademedeki konuşma eğitimi (Ankara ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atik, S., & Aykaç, M. (2017). *2009 ve 2015 Türkçe öğretim programlarının eğitim programı öğeleri açısından değerlendirilmesi*. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 586-607.

- Babacan (2003)'a Babacan, M. (2003). Orta Öğretimdeki Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminin eğitim fakültesi Türkçe eğitimi bölümü öğrencilerinin yazılı anlatım dersi sınav ve ödevleri çerçevesinde durumu. *Dil Dergisi*, 122, 61-74.
- Balcı, A., Coşkun, E. & Tamer, M. (2012). Cumhuriyet Dönemi Türkçe dersi öğretim programlarının genel amaçları bakımından değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-13.
- Bayburtlu, Y. S. (2015). 2015 Türkçe dersi öğretim programı ve 2006 Türkçe dersi öğretim programının değerlendirilmesi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish and Turkic*, 10(15), 137-158. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8817> sitesinden erişilmiştir.
- Büyükkantarcıoğlu, N. (2006). Bilgi toplumu oluşturma bağlamında Türk edebiyatı dersleri üzerine düşünceler. *Milli Eğitim Dergisi*, 169.
- Çağınlar Z., & İflazoğlu A. (2002). Yazılı ve sözlü anlatım becerilerinin (kompozisyon) ilköğretim 5. sınıflarda öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(23), 12-22.
- Dursunoğlu, H. (). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkçe ve edebiyat öğretiminin orta öğretimdeki tarihi gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 169.
- Ercilasun, A. B. (1998). Türkçenin yapısına uygunluk bakımından radyo ve televizyon yayınlarında kullanılan Türkçe. radyo ve televizyon yayınlarında türk dilinin kullanımı- tebliğler, geçici danışma kurulu toplantısı. 25-26 Kasım1998. Ankara: TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayım Müdürlüğü Ofset Tesisleri.
- Işıksalan, S. N. (2011). 2005 Türk Edebiyatı öğretim programının değerlendirilmesi: Eskişehir örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.12, S.1, 15-40.
- Karahan, L. (1998, 25-26 Kasım). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Yöresel Söyleyiş Sorunu. Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı-Tebliğler, Geçici Danışma Kurulu Toplantısı. 25-26 Kasım1998. Ankara: TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayım Müdürlüğü Ofset Tesisleri.
- Karakuş, İ. (2002). *Türkçe, Türk Dili ve edebiyatı öğretimi*. Ankara: Anıtepe Yay. Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. & Sever, S. (2004). Türkçe öğretimi Türkçe ve sınıf öğretmenleri için. Ankara: Engin.
- Sağlam, Ö. Y. (2010).7. Sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerileri üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sargın, M. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin konuşma becerilerinin değerlendirilmesi-Muğla ili örneğinde*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. SıtkıKoçman Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Ulutaş, S. & Erman, M. (2011). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye'de uygulanmış olan ilkokul, ortaokul ve ilköğretim okulları öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2(1), 148-154.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yücel, H. A. (1938). *Türkiye'de ortaöğretim*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Öğretim Programları

- 1030 Tarihli Orta Mektep ve Lise Müfredat Programlarına Zeyl. İstanbul Devlet Matbaası. Liselerin İkinci Derece Müfredat Programı, Matbaayı Amire: İstanbul.
- Lise Müfredat Programları Esbabı Mucibe Layihası, Matbaayı Amire: İstanbul.
- T. C. Maarif Vekaleti. (1934). Lise Müfredat Programı, Devlet Matbaası: İstanbul.
- T. C. Maarif Vekaleti. (1930). Orta Mektep Müfredat Programı, Devlet Matbaası: İstanbul.
- T. C. Kültür Bakanlığı. (1938). Lise Programı. Devlet Basımevi: İstanbul.
- MEB. (1942). İlkokullarda ortaokul ve liselerde ve bu derecedeki meslek okullarında dilbilgisi öğretimi hakkında genelge (1942/916). *Tebliğler Dergisi*, 192.
- MEB. (1949). Liselerin dört yıla çıkartılması üzerine derslerin haftalık dağılımı hakkında genelge (1949/2588). *Tebliğler Dergisi*, 557.
- MEB. (1952). Kompozisyon müfredatı hakkında genelge (1952/32). *Tebliğler Dergisi*, 687.
- MEB. (1954). 1789 Sayılı Genelge (1954/3879). *Tebliğler Dergisi*, 816.
- MEB. (1954). Türk Dili ve Edebiyatı programları ile ilgili açıklamalar hakkında Talim ve Terbiye Kurulu Kararı (1954/222). *Tebliğler Dergisi*, 826.
- MEB. (1957). Liselerin yeni müfredat programı hakkında Talim ve Terbiye Kurulu Kararı (1957/215). *Tebliğler Dergisi*, 976.
- MEB. (1976). Lise Haftalık Ders Dağılım Çizelgeleri Hakkında Talim ve Terbiye Kurulu Kararı

(1976/345). *Tebliğler Dergisi*, 1900.

MEB. (1976). Lise Haftalık Ders Dağılım Çizelgeleri Hakkında Talim ve Terbiye Kurulu Kararı (1976/345). *Tebliğler Dergisi*, 1900.

MEB. (1976). Lise Haftalık Ders Dağılım Çizelgeleri Hakkında Talim ve Terbiye Kurulu Kararı (1976/345). *Tebliğler Dergisi*, 1901.

MEB. (1992). Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliğini uygulayan ortaöğretim kurumlarının ortak desleri arasında yer alan Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programının kabulü hakkında Talim ve Terbiye Kurulu Kararı (1992/293). *Tebliğler Dergisi*, 2370.

MEB. (1998). 1998 Türk Dili ve Edebiyatı Ders Programı. Lise Ders Programları. C.II, Milli Eğitim Basımevi: İstanbul.

MEB. (2005). Dil ve Anlatım Dersi 9., 10., 11., 12. Sınıflar Öğretim Programı. Ankara. MEB. (2015). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı. Ankara.

MEB. (2018). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı. Ankara.

Extended Abstract

It is seen that learners graduating from secondary education do not attain the outcomes with regard to speaking skills that would meet the requirements of the time; however, the curricula are not evaluated from this point of view. Therefore, this study investigates how speaking education has been treated in the secondary education Turkish language and literature course curricula since the foundation of the Republic until today, by making comparison with regard to the basic elements of a curriculum, i.e. aim, content, learning-teaching process (method- technique) and assessment and evaluation elements. This study aims at investigating the secondary education language and literature course curricula implemented between 1924 and 2018 with regard to speaking education. In order to attain this general aim, it was determined how speaking skills have been treated in the Turkish language and literature curricula prepared and implemented in the Republican era, with regard to the “aims, content, method-technique and assessment-evaluation elements of curricula. This study is a descriptive research which is using a survey model. The survey model is a research approach that aims at describing a situation that exists in the past or present as it is. Document analysis was used to collect data. The data were comprised of the Turkish language and literature curricula implemented by the Ministry of National Education between 1924 and 2019. The descriptive approach was used in the analysis of the data obtained. The data were presented under the subheadings of aim, content, method and technique, and assessment and evaluation regarding the subgoals of the study. When how speaking education had been treated with regard to the “aims” of the secondary education Turkish language and literature curricula was investigated, it was found that an aim statement about speaking education was included in the grammar course in the 1942 curricula for the first time. With the 1949 curricula the composition had become a separate course and a distinct aim statement was included for both oral and written composition. The importance of speaking education, which had been stated using general expressions, had reached its classical definition with the 1954 curricula and stated as “improvement of students’ skills about expressing their knowledge, the things they see and hear in a correct and proper manner, by speaking and writing.” This statement was repeated in the general aim statement of the 1956, 1957 and 1976 curricula and it was stated, in the special aim sentence of the 1976 curriculum, that speaking education was improved with regard to “developing a competent level and teaching the techniques required in spoken language.” It was found that the aim determined considering the role of speaking in aesthetic finesse and cultural transmission in the 1992 curriculum was elaborated in the 2005 curriculum expanding the vision about speaking education, and language was considered as a means of communication aiming to train intellectuals as a superior goal. It is seen that in the 2015 curriculum, the classical aim statement returned as developing skills of expressing emotions, thoughts and vision in a correct and efficient manner using oral expression; and the approach to skills had changed with the 2018 curriculum and other skills, along with speaking, were considered as strategies and the students were expected to become efficient communicators. At the end of the study, it was found that in all curricula except for the 2018 the same aim statement was used (albeit some had various additions). In addition to the first content about speaking education in the 1942 curriculum, it was found that the curriculum included phonology, stress, liaison and intonation topics. It was determined that a curriculum and a syllabus for this course had not been prepared yet in the 1949 curriculum, and with the 1952 circular a general content had been included to be implemented until the syllabus were prepared, and that content had a functional structure integrating with daily life. It was concluded that the most comprehensive

content, up to that time, had been prepared in the 1954 curriculum, and the content was designed to inform the teacher about drawing the extent and limits of the content theoretically, and to materialize what the students' had learnt and integrate these with life practically. The 1976 curriculum was criticized for being advisory, comprising of general and ambiguous statements and for lacking a systematic design, and one year later the 1956 curriculum was brought back due to difficulties in implementation. The 1992 curriculum was criticized for it was not possible to complete the syllabus in the biweekly courses, although it included a very systematic and comprehensive content considering speaking as a process with all its elements. It was seen that speaking had been understood as an academic and prepared speech in general in the 2005 curriculum and topic such as presentation, debate, panel, forum, symposium had been emphasized. The expression of detailed outcome statement pertaining to the teaching of each oral expression genres in the curriculum had provided guidance for the teachers, but it was criticized that the time was not enough to attain all the outcomes. The lack of oral communication types encountered in daily life (explanation, apologizing, introducing, interviews, meetings, telephone conversation, oral report, etc.) revealed that speaking education had not been treated functionally, although language had been considered as a means of communication in the curriculum. The 2018 curriculum was based on the seventeen oral communication outcomes included in the 2015 curriculum. In this curriculum, the parallel advancement of all learning areas was considered, thus the students both implement the topic in other learning areas they had learned and do speaking exercises via oral communication exercise about the topic. With regard to methods-techniques, while it was concluded that all curricula mentioned that practical studies should be featured in speaking education, it was found that 1952 curriculum suggested the use of non-class learning environments (club meetings, excursions, shows, entertainment, etc.), the correct use of gestures and mimics, and making use of materials such as graphics and tables. In the 1954 curriculum, it was suggested that eloquence be supported with reading and the students should make exercises about topics such as debates and discussions. In the 1976 and 1992 curricula, it was stated that practical applications should be featured but any explanations about how this would be done using which method and techniques was not done. In the 2005 curriculum, which provided the most elaborate information about method, both the methods and techniques to be used (problem solving, explanation, discussion, animation, brainstorming, etc.) were mentioned and examples and recommendations the teachers might use in this process were provided. The 2015 curriculum did not give any information about the use of methods and techniques in speaking education but mentioned the use of audio-visual material. The 2018 curriculum recommended the students to apprehend the techniques by example videos and practices, by making pronunciation exercises and making use of materials such as documentaries among other visual communication means. It is thought that the recommendations for the use of visual material, especially in recent curricula were due to the increase of the frequency of visual means. While the practice-oriented nature of the course content indicates that the active participation of the students was aimed at, the requirement for the student to make at least one practice was not seen sufficient with regard to perform all the exercised mentioned in the content. While it was concluded that all curricula placed emphasis on the use of practical studies in speaking education, it was found, under the "assessment and evaluation" approaches, that all curricula implemented until 2005, had touched upon the assessments and corrections about topic titles in the syllabus under the "considerations about assessment" title; however, a general assessment and evaluation approach had not been included in the curricula for the Turkish language and literature course. The most comprehensive curriculum in this respect is the 2005 curriculum; it elaborated the instruments and information on how the items in these instruments should be prepared, in addition to the assessment and evaluation processes that guided the teacher. The curriculum included information about process based and outcome based evaluation, and stated the instruments that could be used in speaking education. However, the curriculum was criticized since it did not include an example for an assessment tool to measure speaking skill, although many examples were provided for numerous assessment tools. The 2015 curriculum, on the other hand, stated that assessment and evaluation be conducted using diagnostic, formative and placement approaches and provided information about these approaches; however example assessment tools were not included. In the 2018 curriculum, the assessment and evaluation approach had changed completely stating that the assessment and evaluation process could not be valid and standard for everybody since everybody is not the same; and it was argued in the curriculum that one should act with an understanding of diversity and flexibility. The program stated the basics to be considered with regard to assessment and evaluation, and the process would advance with the authenticity and creativity of the

teacher and various assessment tools should be used in this period, the affective process of learning should be included in assessment and evaluation, and process evaluation should be considered as a basis; indicating that modern assessment and evaluation understanding had penetrated into the curriculum. It is recommended that all language skills, in further curricula, should be considered in the same intensity and as a whole. The literature education should be conducted in line with the language education, and the idea that language and literature are inseparable elements and parts of the life should be popularized.